

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 12 (Eylül/September 2023), s. 506-533.
Geliş Tarihi-Received: 17.08.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 02.09.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1345341

**Değirmen Dergisindeki Şiirler ve Şiirle İlgili Yazılar
Üzerine Tematik Bir İnceleme**

*A Thematic Analysis of Poems and Essays Regarding Poetry in the Journal of
Değirmen*

Seçil DUMANTEPE*

Öz

Dergiler edebiyat, kültür, sanat ve düşünce tarihimiz içinde önemli bir yere sahiptir. Bu dergilerden biri de 1942-1944 yılları arasında "Aylık Fikir, San'at ve Ahlak Dergisi" alt başlığı ile yayımlanmış olan *Değirmen*'dir. *Değirmen*, on iki sayı süren kısa yayın hayatına rağmen hem fikrî hem edebî yazıları hem de dönemin önemli yazar ve şairlerinin katkılarıyla 1940'lı yılların dikkat çeken dergileri arasında kendine yer bulmayı başarmıştır. Edebiyat, tarih, sanat, felsefe, düşünce, eleştiri gibi geniş bir alandaki birikimlere yer veren dergi, özellikle şiir ve şiirle ilgili yazılar bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Bu çalışmada *Değirmen*'deki şiirler ve şiirle ilgili yazıların tematik yönden ana hatlarıyla değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bunun için öncelikle derginin biçimsel özellikleri, yayın politikası, içeriği, yazar ve şair kadrosu gibi genel bilgilerin verildiği bir girişten sonra dergideki şiirler temaları bakımından sınıflandırılarak incelenmiştir. Bireysel konuların ön planda olduğu bu şiirlerde görülen başlıca temler "ölüm", "aşk", "ayrılık/gurbet", "geçmişe özlem/geçen zaman", "karamsarlık/umutsuzluk", "büyük şehirdeki küçük insanın yaşamı, sorunları, yalnızlığı", "sevinç/mutluluk", "çocuk", "tabiat" başlıkları altında verilmiştir. Ayrıca dönemin fikir ve edebî akımlarının şiirlerin biçimsel ve içerik özelliklerine etkisi üzerinde durulmuştur. Dergideki şiirle ilgili yazılar ise, ayrı bir başlık altında bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada, bu açıdan derginin edebiyat tarihindeki yeri ve öneminin belirlenmesine katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: *Değirmen*, dergi, şiir, edebiyat, tema.

Abstract

Journals hold a significant place within our literary, cultural, artistic, and intellectual history. One of these journals is *Değirmen*, which was published under the subheading "Monthly Journal of Thought, Art, and Ethics" between 1942 and 1944. Despite its brief twelve-issue existence, *Değirmen* managed to secure its place among the notable journals of the 1940s with both its intellectual and literary writings, as well as contributions from prominent writers and poets of that era. Encompassing a wide range of accumulations spanning literature, history, art, philosophy, thought, and criticism, the journal features a rich content, particularly in the realm of poetry and writings about poetry. This article aims to provide a thematic evaluation of the poems and writings related to poetry within *Değirmen*. In this regard, firstly, general information about the journal's formal characteristics, editorial policy, content, and roster of

* Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İzmir/Türkiye, e-posta: secil.dumantepe@ikc.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0260-4807.

authors and poets has been provided in the introduction section. Subsequently, the poems within the journal have been categorized and analyzed based on their thematic aspects. These poems, prominently centered around individual themes, are found to address key themes such as “death,” “love,” “separation/exile,” “longing for the past/passage of time,” “pessimism/despair,” “life, problems, and loneliness of the individual in the metropolis,” “joy/happiness,” “childhood,” and “nature.” Furthermore, this article has also emphasized the impact of the intellectual and literary movements of the period on the formal and content-related characteristics of the poems. On the other hand, this study has evaluated the essays concerning the poems in the journal as a whole under a separate heading. In this regard, this article aims to contribute to determining the place and significance of the journal within literary history.

Keywords: *Değirmen*, journal, poem, literature, theme

Giriş

Değirmen, İstanbul’da, Ekim 1942 - Nisan 1944 yılları arasında on iki sayı olarak çıkmış, bir “Aylık Fikir, San’at ve Ahlâk Dergisi”dir. Cavit Orhan Öz [Tütengil], Halit Tanyeli ve M. Naci Baysal’ın birlikte kurdukları derginin imtiyaz sahibi M. Naci Baysal, neşriyat müdürü Cahit Tanyol, idare müdürü ise Cavit Orhan Öz’dür.

Değirmen, hem fikrî hem edebî yazıları, hem de Behçet Necatigil, Salah Bırsel, Nahit Ulvi Akgün, Tahir Alangu, Kaya Bilgegil, Abdülbaki Gölpınarlı, Ali Nihat Tarhan, Hilmi Ziya Ülken, Z. Fahri Fındıkoğlu gibi önemli isimlerin katkılarıyla 1940’lı yılların dikkat çeken dergileri arasında yer alır.

İki cilt halinde yayımlanan *Değirmen*’in ilk altı sayısı birinci cildi oluşturur. Bu nedenle sayfa numaraları her sayıda tekrar başlamak yerine birinci cildin sonuna kadar birbirini takip eder. İkinci cildin başladığı yedinci sayıdan itibaren de tekrar birden başlar. İlk on sayıya kadar her ay düzenli bir şekilde çıkan dergi, 10. Sayının yayımlandığı Temmuz 1943 tarihinden sonra uzun aralıklarla çıkmıştır. 11. Sayı Ocak 1944, derginin son sayısı olan 12. sayı ise Nisan 1944 tarihlidir.

Derginin ilk on sayısı Ahmet İhsan Ltd. Şti. Matbaası’nda, 11. sayı Sebat Matbaası’nda ve 12. sayı İktisadi Yürüyüş Matbaası’nda basılmıştır (Varlık, 2019, s. 418). Müracaat yeri İstanbul olarak belirlenen derginin abonelik ücreti altı aylık 120 kuruş, yıllık 240 kuruştur. Yurtdışı abonelik bedeli ise yıllık 5 TL olarak belirlenmiştir.

Derginin kapak kompozisyonu B. Mazhar Apa tarafından yapılmıştır. “Mustafa Şekip Tunç Özel Sayısı” olarak yayımlanan 6. sayı dışında bütün sayıların kapak tasarımları aynıdır. Her sayının kapağında, o sayıya ait, “İçindekiler” başlığıyla bir çerçeve içine yerleştirilmiş içerik yer alır. Mustafa Şekip Tunç’a ayrılan sayının kapağında ise sadece onun fotoğrafına yer verilmiştir.

Değirmen, sayfalarında siyasete pek fazla yer vermemesine rağmen, dönemin iktidarı tarafından izlenmiş, “sol” eğilimli bir dergi olarak kabul edilmiştir (Varlık, 2019, s. 430). Fakat bu görüşün aksine, özellikle Halit Tanyeli, Cahit Tanyol, Cavit Orhan Öz [Tütengil] gibi isimlerin dergideki yazılarında sık sık Türklük ve milliyetçilik vurgusu yapılır. Diğer yandan Cahit Tanyol’un sosyalizmi ve sosyalistleri ağır bir dille eleştirdiği “Milliyet ve Sanat” adlı yazısında Tanyol (Aralık 1942b, s. 70), Nazım Hikmet için de “milliyet düşmanı” ifadesini kullanır. Anadolu bir milliyetçilik anlayışının savunulduğu dergide Turancı bir çizgide olması bakımından Ziya Gökalp ve takipçileri eleştirilir (Tanyol, Aralık 1942b, s. 68-70). Bununla birlikte derginin ilk sayılarında “Ziya Gökalp İçin Bibliyografi” başlığıyla dört seri yazı yayımlanmıştır.

Değirmen, Kazım Alöç’ün “İfşa Ediyorum” adlı yazı dizisinde belirttiği gibi Hasan Ali Yücel’in talebi ile kurulan bir komisyon tarafından hazırlanan “basının siyasi eğilimi”ni takip eden raporlarda, açıktan solculuk ya da sağcılık yaptığı iddiasıyla ikaz

edilmesi gereken dergiler arasına girmiştir (Alöç 2006, Depe 2020'den). Ayrıca, Halit Tanyeli'nin (Kasım 1942, s. 36) bazı matbuat münevverlerini Türkçülük adı altında Turancılık yaparak bu yolda bir iki post kapmakla eleştirdiği "Türkçülük ve Anadoluçuluk" başlıklı yazısı da "sakıncalı" bulunmuştur (Alöç 2006, Varlık 2019'dan). Tüm bu gelişmeler neticesinde, Varlık'ın ifadesiyle "muhtemelen yaşanan ortamın getirdiği gerilim sonucu olarak derginin sayfa sayısı 11. sayıda yarıya indirilmiş" (Varlık, 2019, s. 421), Nisan 1944 tarihli son sayı ile birlikte kapanmıştır.

Değirmen, önemli fikir ve edebiyat adamlarının katkılarıyla mecmua tarihimizde dikkate değer bir konumda yer alsa da döneminde istediği etkiyi uyandıramamış bir dergi olarak nitelendirilebilir. Aynı yıllarda çıkan *Millet*, *Çınaraltı*, *Ülkü*, *İnsan*, *Yücel*, *Türk Amacı*, *Gökbörü* gibi dergilerde *Değirmen*'in anılmaması da dikkat çeker. Sadece *Yeni Adam* dergisinde, *Değirmen*'in önsözünün eleştirildiği bir tanıtım yazısı yayımlanır (Depe, 2020, s. 183, 186, 187). Diğer yandan *Millet*, *Dikmen*, *Çınaraltı* gibi aynı dönemde çıkan dergilerdeki bazı yazılar üzerinden başlatmak istedikleri polemikler de cevapsız kalmış, bir anlamda görmezden gelinmiş, dolayısıyla istenen varlığı gösterememiş bir dergi olarak yayın hayatı son bulmuştur.

Derginin amacı, ilk sayıda yer alan "Önsöz Yerine" başlıklı yazıda açıklanır. Yazı, Nurullah Ataç'tan seçilen o günün yazar ve okuruyla ilgili bazı görüşlerini sert bir üslupla dile getirdiği bir epigrafla¹ başlar. Derginin genel yayın politikası açıklanmadan önce, bu şekilde vurgulu bir giriş yapılmasının okurun dikkatini uyandırmaya yönelik olduğu söylenebilir. "Değirmen" imzalı bu önsözde, öncelikle diğer dergilerden farklı oldukları, diğerleri gibi okuyucuların karşısına hiçbir peşin iddia ile çıkmadıkları vurgulanır. Çünkü onlara göre bir memleketin fikir kısırlığını en iyi ispat eden durumlardan biri de iddia bolluğudur. "Son zamanlarda tiksindirici bir mahiyet alan" bu durum sebebiyle, "ne olduğumuzu değil ne olmadığımızı söylemekle iktifa edeceğiz" diyerek 12 maddede görüşlerini sıralarlar. Buna göre, *Değirmen*'in yazarları arasında "öyle dehası tahsiline mani olacak kadar büyük yaratılmış gençler" ile "hayatı bin türlü kötülük ile kararmış hamiyet donkişotları" yoktur. Kendilerini mensup oldukları neslin fikir öncüleri olarak da düşünmezler. Bu gibi düşünceleri İstanbul'un genç çelebilerine bıraktıklarını söylerler. İçlerinde "haysiyetli bir deli olmak şerefinden bile mahrum birtakım biçareleri genç neslin mümessili olarak takdim etmeye cür'et edebilecek kadar izansız muharrirler de bulunmaz." Diğer maddelerde de bu şekilde fikir ve sanat anlayışlarını onaylamadıkları yazar ve şairleri çeşitli olumsuz sıfatlarla niteleyerek ne olmadıklarını anlatmaya devam ederler. Aralarında "her akşam Beyoğlu sokaklarında adları sinema artistlerine benzeyen birkaç frenk şairinin adını arka arkaya sıralamayı hüner zanneden şair müsveddeleri", "âdiliklerine büyük fikir nazariyelerini kırarak yama yapmaya çalışan tahta kuruları", "hamiyet tellallığı yapan kahve miskinleri" yoktur. Baudlaire, Rimbaud gibi kendilerini büyük sanatkar olarak görüp serseri olmaya niyetleri de yoktur. Beyoğlu caddelerini, "eskilik-yenilik yaygarasını ortaya atan ve her gün bir kara liste tanzim eden yeni yetme gençler ile sarhoş ediplere" bıraktıklarını, kendilerinin ise güneşi köylerini, insanları doğdukları büyüdükleri Anadolu'yu hatırlattığı için Beyazıt semtini tercih ettiklerini ifade ederler (*Değirmen*, Ekim 1942, s. 3-4).

¹ Nurullah Ataç'tan alıntılanan aşağıda verdiğimiz cümlelerin "Önsöz Yerine" başlıklı yazının epigrafı olarak seçilmesi, derginin genel politikası hakkında okuyucuya ipucu vermesi bakımından önemlidir: "... İnanmadığın sesinden belli. İnsan böyle yüksek sesle, nasıl buluyorlar diye etrafına baka baka mı söylersin? Sesine kuvvet verişin, titrekliliğini gizlemek için, öyle söylemek lâzım diye söylüyorsun, yaranmak için söylüyorsun...Bugünün yazarı ile okuru birbiriyle anlaşmışlar; o yalanla dolu yazıların satırları arasında onların birbirlerine göz ettiklerini görüyorsunuz. Aldanan yok: yazar da okur da çıkarını arıyor, hoş geçinmeye çalışıyor, işte o kadar." (*Değirmen*, Ekim 1942, s. 3).

Dergiyi çıkarıcılar, “fikirlerinin gerisinde hiçbir gizli niyet, hiçbir habis ruh, hiçbir yabancı ayak izi, hiçbir ihtiras dalgası ve menfaat endişesi” bulunmadığı için akıllarının erdiği her konuya çekinmeden temas edeceklerini, tek amaçlarının ise yazının son cümlesinde büyük harflerle özetledikleri “samimiyeti öğretmek” olduğunu ifade ederler (*Değirmen*, Ekim 1942, s. 4).

Cavit Orhan Öz [Tütengil], Cahit Tanyol, M. Naci Baysal, Halit Tanyeli, Muzaffer A. Aşkın, Tahir Alangu, Ercümet Atabay, Orhan Ercem, Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, Behçet Necatigil, derginin en sık imzası görülen isimleri arasındadır. *Değirmen*'de öykü, şiir, felsefe, fikir, tarih, edebiyat, tiyatro, gezi, müzik, resim üzerine çeşitli yazılar yer alır. Bunların dışında edebiyat eleştirileri, polemikler, tanıtım yazıları, tefrika ve bibliyografya da derginin içeriğinde yer alan diğer yazılardır.

Edebiyatımızda Dergiler adlı çalışmasında Erdal Doğan (1997, s. 10), *Değirmen* dergisinin çıkış tarihlerini de kapsayan 1942-1950 arasındaki dönemi hümanizm ve toplumcu gerçekçiliğin ön planda olduğu yıllar olarak değerlendirir. Bu dönemde çıkan dergilerde, edebiyatın yanı sıra sosyal bilim alanındaki yazıların da geniş yer bulduğu görülür. Bu eklektik tavır, *Değirmen* dergisinin içeriğine de yansır. Dergide yukarıda da belirttiğimiz gibi öykü ve şiirin yanında tarih, fikir, felsefe, edebiyat yazılarından resim, müzik, gezi yazılarına kadar hemen her konuya yer verilir. Bu durum, önsözde açıkladıkları derginin poetikasıyla kaynaklanır: akıllarının erdiği her meseleye çekinmeden ve samimiyetle temas etmek. Bununla birlikte, bu geniş yazı yelpazesinin içinde edebiyatın öncelikli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Değirmen'deki öykü ve şiirlere genel olarak baktığımızda şiir yönünden derginin daha yoğun bir içeriğe sahip olduğunu görürüz. Dergide üçü tercüme olmakla birlikte toplam yedi öykü varken Mustafa Şekip Tunç özel sayısı hariç her sayıda en az bir şiirle karşılaşırız.

1. *Değirmen*'deki Şiirlere Tematik Açından Genel Bir Bakış

Değirmen dergisi, içindeki şiirler ve şiir üzerine yazılar bakımından zengin bir içeriğe sahiptir. Dergide, çeviri şiirler hariç olmak üzere yirmi iki şairin toplam kırk şiiri bulunmaktadır. Dergide yer alan şairler ve şiirlerini, şair isimlerine göre yaptığımız alfabetik bir sıralamayla topluca şöyle gösterebiliriz:

Arif Nihat Asya (“Doğmak”), Behçet Necatigil (“Halıtercümesi”, “Hayır Sahibi”, “Balık”, “Üzüntülü”, “Ayrılıklar”), Cahit Tanyol (“Ninni”, “Mektup”, “Kaygı”), Hasan Şimşek (“Bahar”, “Ordadır”, “Ölüme Rağmen”), K. Domaniç [Mehmet Kaplan] (“Ölü”), M.Aydın (“O Şarkı”), Mehmet Deligönül (“Mektup”, “Gülhane”), Mehmet Serpin (“Alaimisema”), Mehmet Dizman (“Mevsimler”), Muzaffer Tayyip Uslu (“Düşünce”, “Sevinç”), Nahit Ulvi Akgün (“Portre”), O. Sebati Erençil (“Gurbet Yollarında”), R. Ayhan (“Her Akşam Vakti”), Ruhi Su (“Muziplik”), Rüştü Onur (“Elveda”, “Nedamet”, “Dörtüyl ağzı”, “Nasıl”), Sabahattin Kudret Aksal (“Ağaçlar ve Kuşlar”, “Şiir Yazamamak”, “İmkansız”), Sabahattin Batur (“Pazar Senfonisi”, “En Büyük Saadet Yaşamaktır”), Saffet Aykun (“Hangi Akşam”), Salah Bırsel (“Salah Bırsel’in Aşkı”), Sami Gürlev (“Bu Şehir”), Şükrü Enis Regü (“Yola Çıkmadan Kervan”, “Güzel Kız”, “Rahatlık”), V. Erkmen (“İnanmak”).

Genel olarak baktığımızda *Değirmen*'de yayımlanan en az üç şiiriyle öne çıkan isimler Behçet Necatigil, Cahit Tanyol, Şükrü Enis Regü, Rüştü Onur, Sabahattin Kudret Aksal, Hasan Şimşek'tir. Geri kalan isimler bir ya da iki şiiriyle dergide yer alır. Bu isimler arasında, her dönemde görüldüğü gibi, özgünlükleriyle günümüze kadar gelen şairler

olduğu gibi, var oldukları dönemlerde etkinlik gösterip daha sonra ismi silinen şairler de bulunur.

*Değirmen'*deki şairler, genellikle hayatlarının belirli dönemlerinde aynı muhitte bulunmuş, çeşitli vesilelerle bir araya gelmiş, ortak dostlukları olan isimlerden oluşur. Bazıları öğretmenlik, bazıları öğrencilik yıllarında tanışarak arkadaş olmuş ya da aynı edebiyat öğretmeninden ders alarak onun etrafında şiir anlayışları filizlenmiş gençlerdir. Örneğin Adana Öğretmen Okulu'nda Arif Nihat Asya, Cahit Tanyol'un üçüncü sınıfta edebiyat hocası olur (Koyuncu, 2020). Öğrenciliğinin ilk yıllarını geçirdiği Kastamonu lisesinde Sabahattin Batur'la arkadaş olan Rüştü Onur, öğrenimini tamamladığı Zonguldak'ta da Muzaffer Tayyip Uslu'yla tanışır. Genç yaşta veremden hayatlarını kaybederek aynı zamanda kader ortağı da olan bu iki şairin lisedeki edebiyat öğretmenleri Behçet Necatigil'dir (Tonga, 2020). Ayrıca bir edebiyat mahfili olarak İstanbul, daha sonraki yıllarda da bu şair ve yazarların edebî faaliyet ve birlikteliklerini sürdürmelerinde önemli rol oynamıştır.² *Değirmen'*de şiirleri yer alan Cahit Tanyol, Sabahattin Kudret Aksal, Salah Bırsel, Nahit Ulvi Akgün, Ruhi Su bu açıdan örnek verebileceğimiz isimler arasındadır.

Bu şairlerin dergide yer alan şiirlerine genel olarak baktığımızda toplumsal temalardan çok bireysel temaların ön planda olduğu görülür. Bu tercihin temel sebeplerini yine "Önsöz Yerine" başlıklı yazıda bulmak mümkündür:

"Büyük fikirlerin yalnız kafadan değil, kalpten doğduğuna inanıyoruz; kalbin işlediği hatayı zekânın bulduğu doğrudan üstün tutuyoruz. Sahte cemiyet şiirleri yazmaktansa aşklarımızı söylemeyi tercih ediyoruz. Her samimi sözün indimizde iş kadar değeri var. Biz düşündüğümüz ve yazdığımız gibi yaşayan kimseleriz." (*Değirmen*, Ekim 1942, s. 4)

Dergiyi çıkaranların burada olduğu gibi yazının sonunda da özellikle üzerinde durdukları samimiyet vurgusu, şiir anlayışlarını da şekillendiren en önemli ölçüttür. Bu anlayış, dergide yer verilen şiirlere de yansır. Bunlar, daha çok aşk, ölüm, ayrılık, yalnızlık, karamsarlık, umut/umutsuzluk, yaşama sevinci gibi bireysel duygu ve temaların işlendiği lirik şiirlerdir. Günlük hayatın küçük mutlulukları, mutsuzlukları, hüznüleri bu şiirlerin temel konularını oluşturur. Şairler kimi zaman kendi iç dünyalarını anlatırken kimi zaman da günlük hayattaki sıradan insanların duygularına tercüman olurlar.

Diğer yandan derginin yayınlandığı yıllar, edebiyatta Garip etkisinin ön plana çıktığı yıllardır. Bu etkinin izleri *Değirmen'*de de görülür. Behçet Necatigil, Sabahattin Kudret Aksal, Muzaffer Tayyip Uslu, Rüştü Onur dergide bu tarz şiirleriyle dikkati çeken isimlerdir.

İncelemede, öncelikle, dergide yer alan şiirler temaları bakımından belli başlıklar altında sınıflandırılarak ana hatlarıyla değerlendirilmiştir. Bu şiirlerde görülen başlıca temler ölüm, aşk, ayrılık/gurbet, geçmişe özlem/geçen zaman, karamsarlık/umutsuzluk, büyük şehirdeki küçük insanın yaşamı, sorunları, yalnızlığı, sevinç/mutluluk, çocuk, tabiat başlıkları altında verilmiştir.

1.1. Ölüm

Şiirlerde en sık karşımıza çıkan bireysel temalardan biri ölümdür. Şairler, şiirlerinde bu temi farklı açılardan işlemişlerdir. Kimi ölümü sonsuzluğa ulaşma ya da

² Yeni Türk Edebiyatında edebiyat mahfilleri konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. (Anar, 2011)

Tanrı'ya kavuşmanın bir aracı olarak kabul edip tevekkülle yaklaşmış, kimi bu dünyanın acı ve zorluklarından bir kaçış, bir sığınak, kimi de hayatın güzellikleri karşısında, korkuyla beklenen bir mutlak son olarak görmüştür.

Değirmen' de bu temanın ön plana çıktığı ilk şiir, derginin ilk sayısında yayımlanan "Hangi Akşam" adlı şiiriyle Saffet Aykun'a aittir. Ortaokullarda dilbilgisi konusunda ders kitapları da bulunan Aykun'un bu şiirinde ölüm, mutlu olmadığı hayattan kaçmanın bir yolu olarak görünür:

"Tanrım, biçilmiş kefen üstümde hazır,
Hangi ağaç dalına asılacağım?
Tanrım, sen bilirsin bu, hangi akşamdır?
Hangi göklerin altı hür salınacağım?"

Tanrım atıversinler, ölümü çıplak,
Bir sokak ortasına, avcumda dua...
Doğduğum gün kadar da hazin ve ıslak,
Hayat eski halile kalsın dudaklarımda..." (Aykun, Ekim 1942, s. 8)

Şiirin öznesi, ölüme hazır bir ruh hali içinde beklediği sona bir an önce ulaşmak için Tanrıya seslenir. "Hangi göklerin altı hür salınacağım?" sorusu, onun ölümü bir kurtuluş, özgürlük olarak algıladığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ölüme duyulan bu güçlü arzuda, ilahi olana sığınmanın getirdiği tevekkül ve inanç da rol oynar. Artık yaşamdan beklentisi kalmamış olan özne, "atıversinler, ölümü çıplak, bir sokak ortasına, avcumda dua" diyerek ölüm karşısındaki bu kayıtsızlığını vurgular (Aykun, Ekim 1942, s. 8).

Dergide, ölüm temasının işlendiği bir diğer şiir olan Rüştü Onur'un "Nedamet" adlı şiirinde ise bireyin ölüm karşısındaki çaresizliği ve kabullenışı dile getirilir. Şair,

"Tanrım açamadık içimizi,
Artık buluşmak mahşere kaldı." (Onur, Şubat 1943, s. 156)

mısralarıyla Tanrıya seslenerek, sevdiklerine istediği gibi duygularını dile getiremeden onları kaybetmekten duyduğu pişmanlığı ifade eder. Şair, öznenin sevdikleriyle kavuşmasının tek yolunun artık ölüm olduğunu, "mahşer, gemi, liman, sahil, uzun sefer" metaforlarını kullanarak anlatır. Sevdiğini ya da sevdiklerini kaybetme, yaşayamadıklarından duyduğu pişmanlık, üzüntü karşısında ümitsiz bir ruh haline giren özne için ölüm, aynı zamanda bir kaçış olarak görünür:

"Ne yelken ne gemi var limanda
Kaçmak; bir uzun sefere kaldı.
Mercan bir sahildeymiş gemiler,
Bulmak kasvetli günlere kaldı." (Onur, Şubat 1943, s. 156)

Rüştü Onur'un aynı teme yer verdiği "Elveda" adlı şiiri, acı bir tesadüfle şairin ölüm ilanı ile birlikte yayımlanır. Onur, dergiye şiirlerini gönderdiği tarihten kısa bir süre sonra vefat eder. "Elveda ey Tanrım artık elveda" mısralarıyla başlayan şiirinde şair, her mısrada sevdiklerine veda eder. Bu, aşklarına, karısına, dünyaya, dostlarına, kuşa, kısacası tüm bir hayata vedadır:

"Elveda ey hayat, elveda dünya;
Elveda bahçesinden geçtiklerim.
Elveda kahvesini içtiklerim
Elveda yarım bıraktığım rüya." (Onur, Ocak 1943a, s. 112)

Değirmen yazarları yayınladıkları ilanda, “Hayatının 23’üncü baharını görmeden, yaşamak arzusuyla tutuşan bir kalbin «beni kurtarın.» cümlesiyle sükûn âlemine geçmesi ne kadar acıdır.” ifadeleriyle şairin zamansız ölümünden duydukları üzüntüyü dile getirirler (Değirmen, Ocak 1943, s. 112). İki mısra haricindeki bütün mısraları “Elveda” sözcüğüyle başlayan şiir, tam anlamıyla bir yaşama veda şiiridir.

Dergide “‘Kendini Vermek’ Hakkında” (Ayhan, Nisan 1943, s. 13-14) adlı bir sohbet yazısının dışında, tek bir şiiriyle yer alan R. Ayhan’ın “Bahaettin Baysal’a” ithafıyla yayımladığı “Her Akşam Vakti” de, bir veda şiiri havasındadır. Hayattan vazgeçme, ümitsizlik ve ölüm düşüncesinin ön planda olduğu şiirde, pencereden bulutlara bakan özne bulutlarla beraber gitmek, Tanrıya kavuşmak arzusundadır. Bilindiği gibi gökyüzüne, semaya ait unsurlar genellikle yüksek, ulvi duyguları çağırıştırır. Burada da bulutlar özneyi Tanrıya götürecek bir araç olarak temsil edilir:

“Gemsiz atım şahlanıyor
Dalgalanıyor semada.
Diz çökmek, ağlamak için
Kendime ve başkalarına,
Günün bu son deminde Tanrıya gideceğim
Bulutlarla.” (Ayhan, Temmuz 1943, s. 106)

Dört kısımdan oluşan şiirde son kısım hariç, her kıtanın sonunda “Bulutlarla” kelimesi tekrarlanır. Şiir, öznenin kendi dünyasındaki yalnızlığını ve mutsuzluğunu vurgular şekilde bir veda imajıyla sonlanır. Hayattan bir beklentisi kalmayan özne için ölüm, bir kurtuluş, onu Tanrıya kavuşturacak bir yoldur:

“Allahaismarladık ıstıraplarım
Ve dünyamın nimetleri,
Saksıdaki çiçek, kafesteki kuş
Hakkınızı helâl edin.” (Ayhan, Temmuz 1943, s. 106)

V. Erkmen’in, “İnanmak” adlı şiirinde de Tanrıya sığınma söz konusudur. Fakat burada, diğer şiirde olduğu gibi Tanrıya kavuşma arzusuyla ölümü bir araç ya da kurtuluş olarak görmek yoktur. Dünya nimet ve zevklerinden arınma ve duayla Tanrıya makbul olma düşüncesi ön plandadır. Şair özne, kendi aczini idrak ederek Tanrıya sığınır ve ondan duayla yardım ister:

“Gururu, erilmez bir levha gibi
Alnıma nakşeden düşünce sarhoş,
Diyorum her şeyin eşsiz sahibi:
Katından ellerim dönmeyecek boş!” (Erkmen, Şubat 1943, s. 138)

Özne, içinde bulunduğu olumsuz ruh halinden kurtulmak, huzur bulmak için inanmak ihtiyacı içindedir. Dualarının karşılık bulacağı, katından eli boş dönmeyeceğinden şüphesi yoktur.

“Atıp bu nisyani muhayyileden,
Rabbim, sevaplardan çok daha temiz;
Yeniden başlasın ilk hikayemiz.” (Erkmen, Şubat 1943, s. 138)

Coşkulu bir ruh halini yansıttığı şiirinde şair, Tanrının yüceliği ve ilmi karşısında düşüncesinin sarhoş, idrakinin diz çökmüş, aczine ağlar bir durumda olduğunu ifade eder. Şiirin başlığında da vurgulandığı gibi özneyi asıl kurtuluşa ulaştıracak olan “inanmak”tır.

Değirmen'de ölüm temasının ön planda olduğu son şiir Mehmet Kaplan'a aittir. Mehmet Kaplan, dergide K. Domaniç imzasıyla "Ölü" adlı tek bir şiirle görünür. Bu şiirde adından da anlaşılacağı gibi zamansız kaybedilen bir arkadaşına ya da dosta olan özlemin bir tasviri yapılır. Birinci çoğul kişi anlatımıyla yazılan şiirde, kaybedilen dostun, herkesin sevdiği, hayat dolu bir kişi olduğu tabiata ait imajlardan da yararlanarak vurgulanır. Şiirin öznesi, kaybettikleri dostlarına seslerini duyurması için tabiattan yardım ister:

"Beyaz mermer altında uyuyor,
Güneşin ve güllerin sevdiği,
İlit toprağını bahar çiçeği,
Yaşadığımızı ona duyur,
O, hayatı severdi ve bizi.
Birleşir uzatsak elimizi;
Yüzü içimizde her gün doğan,
Aydınlık kardeşi gecemizin;
Ve bizi Tanrımıza bağlayan
Şen aksi sadası sesimizin." (Domaniç, Şubat 1943, s. 144)

"Ölü", kaybedilen dostun hatırasının güzel duygularla yad edildiği bir şiirdir. Burada ölüme çok olumsuz, karamsar bir bakış görülmez. Giden dostu her an hatırlayış, tabiatla insan arasında kurulan bağ yardımıyla, onunla iletişimin kopmadığı duygusu Tanrı sevgisiyle birleşince öznedede bir devamlılık düşüncesi yaratır. Bu da özneyi ölümü bir son olarak gören olumsuz bakış açısından uzaklaştırır.

1.2. Aşk

Aşk temi, şiirlerde beşerî ve ilahi olmak üzere iki düzeyde karşımıza çıkar. *Değirmen*'deki şiirlere baktığımızda ise bu tem daha çok sevgiliye, eşe duyulan aşk şeklinde beşerî planda görünür. Bunlardan biri, derginin ilk sayısında yer verilen Arif Nihat Asya'nın eşine yazdığı mensur şiirdir. Arif Nihat Asya, Adana Erkek Lisesi'nde yazdığı mektupların vefatından sonra "Sevgi Mektupları" adı altında basılmasını vasiyet eder. Dergide yayınlanan "Doğmak" adlı mensur şiiri, ikinci eşi Servet Hanım'a yazdığı 32. mektupta yer alır.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin önemli isimlerinden biri olan Arif Nihat Asya'nın şiirinde, vatan sevgisi, kahramanlık, din ve tarih temaları yanında aşk da önemli bir yer tutar. "Anne sevgisiyle başlayan bu aşk; vatan, millet, bayrak, sevgili, eş, çocuk, tabiat, tarih sevgilerinde yoğunlaşarak Allah aşkına kadar uzanmaktadır" (Asya, 2018, s. 21). "Doğmak" başlığı ile "Servet'ime.." ithafıyla (16 Kasım 1940, Adana tarihli) yazmış olduğu ve eşine olan yoğun sevgisinin vücut bulduğu bu şiirde, anima arketipinin de izleri vardır. Jung'un kollektif bilinç dışıyla ilgili çalışmalarında ortaya koyduğu anima arketipi, erkeğin bilinç dışında var olan dişil yönünü ifade eder. Bu arketipin izleri, Arif Nihat Asya'nın özellikle anne temalı şiirlerinde de görülür. Annesinden çocuk yaşta ayrılmak zorunda kalan şairin ömrü boyunca duyduğu anne hasreti, eşine olan sevgisine de yansır. Eşini, bir sevgili olarak görmesinin yanında bir anne olarak görmek, ondan doğmak isteğinde, eşinde anne şefkatini ve yumuşaklığını bulmasının da rolü vardır:

"Ondan doğmak isterdim.
Ona, bu dünyaya ayak bastığım günün hatırasını acılı bir hatıra yapmazdım.
Göğsü iyilik ve güzellik emzirirdi bana.
İyi bir çocuk olurdu, «onun çocuğu» derlerdi." (Asya, Ekim 1942, s. 16)

dizeleriyle belki de bir eş olarak layık olduğu mutluluğu veremediğini düşündüğü karısını ondan doğan bir çocuk olarak mutlu edebilme arzusunu ifade eder.

Dergideki aşk temalı şiirlerden biri de edebiyatın yanında özellikle sosyoloji alanındaki çalışmalarıyla ön plana çıkmış olan Cahit Tanyol'un "Mektup" adlı şiiridir. "Mektup" bir sevgiliye sesleniş şiiridir. Başlığından da anlaşılacağı gibi ona bir mektup aracılığıyla hitap eder. Şiir, giden ya da kaybedilen sevgiliye duyulan özlem, geri döndürülemeyen zaman ve bunlar karşısında hayale, rüyaya, uykuya sığınmış temleri etrafında toplanır (Tanyol, Kasım 1942, s. 52). Her birimi ayrı uzunlukta olan üç kısma ayrılmış şiirin birinci kısmında şair,

"Ve sen ey bahçelerin ardında
Böğürtlenlerle güzü bekliyenim!
Ve sen ey tarla kuşlarının kanadında
Geri dönmiyenim!"

diyerek sevgiliye seslenir. Sevgilinin varlığı adeta baharla bütünleştirilirken, ayrılığın yarattığı ruh halini

"Çöker mi senin de beyaz alnına
Karlı kış akşamlarının sisi...
Ve gece yarısı karanlığına
Dağılan mektupların melankolisi..." (Tanyol, Kasım 1942, s. 52).

ifadeleriyle anlatır. "Karlı kış, akşam, gece yarısı, karanlık, sis, melankoli" kelimeleri, şiirin öznesinin içinde bulunduğu bu melankolik atmosferi yansıtmak üzere aynı anlam katına bağlanırlar. Sevgiliye baharı çağrıştıran kelimeler bir arada kullanılırken sevgilinin yokluğuyla şimdiki zaman karlı kış atmosferiyle tasvir edilir. İkinci kısımdan itibaren, şiirin öznesindeki umutsuzluk duygusunun giderek yoğunlaştığı görülür. Zamanın akıp geçtiğini, karlar altındaki şehre ne sevgilinin hatırasının ne de onu getiren geminin dönemeyeceğini dile getirerek, artık kavuşmaya dair hiçbir beklentisinin kalmadığını vurgular. Son kısımda ise, arka arkaya üç mısraya "Senin olsun" ifadeleriyle başlayarak dünyaya, yaşama dair ne varsa her şeyin onun olmasını ister. Buna karşılık ,

"Bana beyaz kulübende

Bir masal uykusu ver!" mısralarıyla son bulan şiirde, öznenin sevgiliye kavuşmaya dair ümidinin bittiği yerde rüyaya ya da ölüme sığınmış söz konusudur. Diğer yandan Cahit Tanyol'un bu şiirinde sıklıkla kullandığı "beyaz, uyku, rüya, masal" kelimeleri onda hocası Ahmet Hamdi Tanpınar'ın etkisine de bağlanabilir.

Değirmen'de "Mektup" adıyla yayımlanan bir başka şiir eğitimci, şair ve yazar Mehmet Deligönül'ün imzasını taşır. Sevgiliye hitaben yazılan bu şiirde de aşk ve özlem duygularının iç içe geçtiği görülür:

"Bulutlar taşıyor haberini,
Yollara sığmıyor selâmın.
Ve böyle seni her bekleyişim,
Bir yağmur sonu süzülüşüdür gökte,
Alâimisemanın...
Sana nemli meltemler yolluyorum,
Sana kınalı kuşlar yolluyorum Cenuptan;
Sana, tren çığlıkları ile dolu
Mendilimi yolluyorum." (Deligönül, Ocak 1944, s. 144)

Sevgiliden ayrı kalan şiirin öznesi, ona olan hasretini ve duygularını tabiat unsurlarına yüklediği imajlarla anlatır. Bulutlar sevgiliden haber getirir. "Bulut, kuş yağmur, alaimisema, meltem" gibi tabiata ait unsurlar sevgiliden haber alan ya da haber götüren bir aracı haline dönüşerek şiirin başlığını taşıyan "mektup" temine bağlanır.

Döneminde, bir aşk şairi olarak nitelendirilen, özellikle ilk şiirlerinde romantik aşk temasına yoğunlaşan (Necatigil, 2004, s. 31) Nahit Ulvi Akgün'ün "Portre" adlı şiiri de bu tarz şiirlerinden biridir. Akgün, *Değirmen*'de sadece bu şiiriyle görünür:

"Başım dinleniyor akşam aydınlığında.
Bırakmışsın artık mendilini didiklemeği
Dudağının kenarında ince bir gülüş var.
Belki hatırlıyorsun konağın bir odasını,
Sediri daha sımsıcak, havası ılık.
Sevdiğinle yeni çıkmışsın oradan;
Ve yarı açık kalmış kapı.
Şimdi aşkımızdan kalan bir şarkıdır
Billür avizenin sonsuz şıkırtıları." (Akgün, Mayıs 1943, s. 45)

Burada, şiirin öznesi sevgilisiyle beraber geçirdiği güzel bir zamanın hatırasını gözünde canlandırır. Sevgilisine hitap ederek onun da bu anları belki ince bir gülüşle hatırladığını hayal eder ve onun bu anları düşünürkenki halini bir portre çizer gibi tasvir eder. Şair, aşkla birlikte kullandığı bazı imajlarla cinselliği de çağrıştıran bir şiir kurar.

Cumhuriyet döneminde "şairliğinin yanı sıra çocuk edebiyatı yazarlığı ile de tanınan" (Türk, 2020) Şükrü Enis Regü'nün "Güzel Kız" adlı şiiri, sevdiği kıza olan duygularını sade ve samimi bir dille ifade ettiği bir aşk şiiridir. Şirin öznesi, yağmurun yağmasının, bulutların geçmesinin, kuşların yuva kurmasının, semanın maviliğinin hep sevgilisi için olduğunu ifade eder. Bu şekilde, tabiatın doğal süreç içinde gerçekleştirdiği hareketlerin sebebinin, sevgilisinin varlığına bağlayarak hüsni-talil sanatına başvurur.

"Seni nasıl sevmiyeyim
Güzel kız

Seni nasıl sevmiyeyim" (Regü, Temmuz 1943a, s. 112) mısralarıyla başlayan şiir, aynı mısraların tekrarıyla son bulur.

Dergide aşk temasının ön planda olduğu son şiir ise Salâh Birsel'e aittir "Salâh Birsel'in Aşk" adını taşıyan şiir, "Birinci Fasil" ve "İkinci Fasil" olmak üzere iki bölümden oluşur. Kendinden 3. tekil kişi olarak bahseden şair, ilk bölümde bir bahar mevsimi genç bir kıza âşık oluşunu anlatır. Bunu yaparken, lirizmden son derece uzak bir tarzda sanki bir haber metni yazar gibi şiirini kurar:

"Bu vak'alarla cereyan eden mevsim bahardır.
Salâh Birsel'in âşık olduğunu haber veren âlametlerdir.
Kızla oğlanın arasını ayıran bir dört duvardır.
Oğlanın karşısına geçip oturduğu levha: Ya sabır'dır.
O İstanbul şehri işte bu aşkın geçtiği yerdir.
Bu aşkın mabadini hikâyeye eden "Faslı Diğer"dir." (Birsel, Ocak 1944, s. 139)

Birsel'in şiirinin ayırıcı özelliklerinden sayılan "santimentalizm"den uzaklık ya da lirizmi dışlama, alaycı üslup" (Vahapoğlu, 2020), bu şiirde de görülür.

"Bu aşkın dal budak saldığı ay nisandır.

Kız, Taksim'de oturan bir sarışındır" dizeleriyle başlayan ikinci bölümde de bu aşkın gelişimini aynı lirizmden uzak tonda ifade etmesi, onun şiir anlayışını ortaya koyar. Son dizelerde ise, klasik aşk hikayelerine telmihte bulunan "ah" ifadesiyle bu tarz şiire karşı alaycı yaklaşımını hissettirir:

"Geceleri "AH" ile yatağa düşen oğlandır.
Bu şiir ise arzuhal hükmünde bir ilândır." (Birsel, Ocak 1944, s. 139)

1.3. Ayrılık/Gurbet

Ayrılık, gurbet temleri şairlerin en sık başvurdukları temler arasında gelir. Bu tem, bazen aşkın diğer bir yüzü olarak sevgiliden ayrılmanın verdiği hüznün şeklinde karşımıza çıkarken, bazen de memleketinden, ailesinden ayrılmanın getirdiği sıla hasretiyle birleşir.

Dönemin birçok gazete ve dergilerinde şiirleri yayımlanmış olan O. Sebâti Erengil'in *Değirmen*'de yer alan "Gurbet Yollarında" adlı şiiri bunlardan biridir:

"Yar peşinden tepe bayır
Aktım çağlayı çağlayı..
Gönülcüğümü cayır cayır
Yaktım dağlayı dağlayı.." (Erengil, Aralık 1942, s. 78)

Sevgiliden ayrı kalmanın verdiği ızdırabı anlattığı şiirinde Erengil, halk şiirinin şekil ve söyleyiş özelliklerinden yararlanmışır. 8'li hece ölçüsüyle yazılan, iki dörtlükten oluşan şiirde geçen "gurbet, hasret, hicran" kelimelerinin yanında "gönlün yanması, dağlamak, gurbet halkası takmak, ağlayı, çağlayı" gibi halk söyleyişinden gelen ifadeler de kullanılır.

Gurbet ve ayrılık temlerinin farklı bir üslupla işlendiği şiirlerden biri de Şükrü Enis Regü'nün, "Yola Çıkmadan Kervan" adlı şiiridir. Yola çıkmak üzere olan kervan imajıyla ayrılık, gurbet, hüznün atmosferini şiirine taşıyan Regü,

"Kuşlar, uçurun gaganızdan sulhu,
Dökülsün petek petek aydınlık.
Dua bitmeden, yola çıkmadan kervan
Öpüşler, gözyaşları ve ilk ayrılık.." (Regü, Aralık 1942, s. 78)

mısralarıyla ümit, aydınlık, barış ve iyimserliği de aynı anda vurgular. Şiirlerinde iyimser duygularla daha çok çocuklara yönelen şair (Kutlu, 1990, s. 306), bu iyimser ve ümit dolu bakış açısını tabiat, aşk, hasret gibi farklı temlerdeki şiirlerine de yansıtır.

Bazen günlük hayat mücadelesi içinde insanın zaman zaman hissettiği yalnızlık duygusuna sıla hasretinin de eşlik ettiği görülür. Mehmet Deligönül'ün "Gülhane" adlı şiiri de yalnızlığın sıla hasretiyle birleştiği şiirlerden biridir. Bir dönem öğretmenlik için Ankara'da bulunan Deligönül, şiirinde buradaki Gülhane parkını mekân olarak alır. *Yalnız* adlı bir şiir kitabı bulunan şairin şiirlerinde genellikle yalnızlık, özlem, ayrılık, aşk, sıla temaları ön plandadır. Burada da parkın, insanları, tabiatı ve çevresindeki diğer unsurlarla beraber bir öğle sonu vaktindeki görüntüsünden küçük bir kesit verir. Parkın bu öğle vakti tasvirinde yalnızlık duygusunu, beraberinde sıla hasretini uyandırır. Şair, bu etkiyi yaratmak için "gemi, tren, vapur, deniz" gibi ayrılık ve sılâyı çağrıştıran imajları bir arada kullanır:

"Bir öğle sonu mahmurluğu var bu parkta
Âvâre insanların dolaştığı bir an.
Ne ağaçlarda bir kıpırtı,
Ne heykellerde bir ürperme..
Bir tarafta tren, bir tarafta vapur,
Deniz hiç seyredilmeğe gelmiyor;
Bilinen şarkılar unutuluyor ansızın,
Gemiler durmadan hasret taşıyor.
Bu parkta sıla kokusu var..." (Deligönül, Nisan 1944, s. 159)

Günlük hayatın içinde sıradan insanın çeşitli hallerini şiirine taşıyan Necatigil, "Ayrılıklar" adlı şiirinde hasret temasını ön plana çıkarır. Şair, burada birbirinden uzakta,

hasret çeken gençlerin duygularını dile getirir. Altışar mısralık iki bölümden oluşan şiirde ayrılık temi ele alınırken Yusuf kıssasına da telmihte bulunulur:

“Kervanlar kalktı gitti
Yusuf kuyu köşesinde
Uyudu, uyandı âhetti.
Yusufçuk bahçesinde
Dala dayandı âhetti.
Kervanlar kalktı gitti.

Hasret ne vakte kadar?
Oğlan otel odasında
Oturur, kalkar, ağlar.
Kız anası yanında
Aynaya bakar, ağlar.
Hasret ne vakte kadar?” (Necatigil, Ocak 1944, s. 136)

1.4. Geçmişe özlem/ geçen zaman

Geçmişe özlem, geçen zamana ya da zamanın geçiciliğine karşı duyulan hüznün, karamsarlık teminin şiirlerde en sık görülen yansımaları olarak karşımıza çıkar. Bu bağlamda değerlendirebileceğimiz M. Aydın’ın³ iki dörtlükten oluşan “O Şarkı” adlı şiirine de geçen zamanın yarattığı hüznün hakimdir. Geçen zamanla birlikte bizi hep aynı sona doğru yolculayan hayatın geçiciliği vurgusu, şiirde “hep aynı şarkılar” ifadeleriyle yapılır. Şair, insan hayatının geçiciliğini, hep aynı şarkıyla sürüp giden yolculuklara benzetir:

“Sonsuz maviliklerinden uykumuzun
Geceye bir selâm gibi gitmekte martılar;
Kervanlar dolusu geçen zaman
Ve dudaklarda hep aynı şarkılar.

Hep aynı şarkılarla yolculuklar
Bitmez bir masal gibi yıllarca sürmede;
Hep aynı şarkılarla bahçelerden
Kuşlar kanatlarında çiçekler götürmede.” (Aydın, Kasım 1942, s. 47)

Şiirde yer alan “martılar, kuşlar, çiçekler, bahçeler” kelimeleri bizi bahar temine götürürken, zamanın hızlı akışı ve hep aynı noktada son bulan yolculukların getirdiği hüznü tezat oluşturur.

Aynı tem, Behçet Necatigil’in “Haltercümesi” adlı şiirinde de karşımıza çıkar. Necati soyadıyla dergide beş şiiriyle görünen şair, *Değirmen*’den önce 1940’da *Hamle*’de (Necatigil, 2009, s. 18) yayımlanan bu şiirinde, başlığının da çağrıştırdığı gibi öznenin içinde bulunduğu karamsar ruh halini anlatır. Geçen zaman, bu zamanın öznenin fiziki ve ruhsal durumunda yarattığı değişim ve dönüşümler, sevdiklerini kaybetme, eski günlere özlem, ümitsizlik ve beraberinde getirdiği ölme isteği işlenen temel temlerdir.

“Yılların çarmıhında vücudumu günler,
Taşa tuttu.
Çivilenip kaldı ufkumda,
Mevsimler var, yağmur bulutu.” (Necati, Aralık 1942, s. 80)

³ Dergide M. Aydın imzasıyla tek bir şiiri yer alan şair hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

mısralarıyla yılların geçişinin şairde bıraktığı izleri, zamanın insanın vücudunda yaptığı değişimi Hz.İsa'nın çarmıha gerilişine telmihte bulunarak ifade eder.

“Hatıralar bana gelmekte,
Tamamen aldanmışlar.
Bir sır gibi ele verdi beni
Kuyularda kamışlar.” (Necati, Aralık 1942, s. 80)

mısralarında ise “kuyu-kamış” ifadeleriyle ney kıssasına telmih vardır.

Divan şiirinde de sık kullanılan bu mazmundan hareketle kamıştan yapılan neyin ilahi sırları ifşa etmesi gibi, şairinde kimseye söyleyemediği dertlerini, sıkıntılarını kuyudan taşan kamışların ifşa etmesi anlatılır. Tamamen ümitsizliğin ve korkunun hâkim olduğu son mısralarda da şair geceye seslenerek kendisini kurtarmasını ister. Gece, karanlık gerçeklerden kaçılan, sığınılan bir varlık olarak karşımıza çıkar.

Behçet Necati'nin üç birimden oluşan “Balık” adlı şiiri, bir hatıranın canlanması üzerine kuruludur. Burada hatırayı çağrıştırmaya aracı olan unsur balık imajıyla ifade edilir. Sen diyerek her birimde balığa hitap ettiği şiirinde, tabiattaki bir canlıyı da hatıraları canlandıran bir araç olarak kullanır. Bir deniz kenarında arkadaşlarıyla birlikte bir ateşin kenarında otururken dalgaların kıyıya, yanlarına taşıdığı küçük bir balık, onda eski bir dostunun hatırasını çağırır:

“Sen, küçük balık, bu gezintiyi
Hatıraya çağırarak rumuz.
Sen, balık, sayende
Eski bir dostu hatırlayarak
Derse devam ediyoruz.” (Necati, Nisan 1943, s. 14)

Rüşti Onur'un, “Nasıl” şiiri ise dergideki geçmiş günlere özlemin dile getirildiği bir başka şiirdir. “Nasıl geçmişti günlerimiz nasıl” mısralarıyla başlayan şiirde, arkadaşıyla birlikte geçirdiği güzel günleri, acı tatlı paylaştıkları günlerin hatırasını yansıtır. Şairin bu arkadaşı büyük ihtimalle aynı kaderi paylaştıkları Muzaffer Tayyip Uslu'dur. Hayata genç yaşta veda eden bu iki şair, ölüm ve yaşamın kıyısında omuz omuza sürdürdükleri kısacık yaşamlarında, hayat ve yaşama dair şiirler yazdılar.

“Öten bir kuş ki dalda muttasıl,
Şarkılar getirdi bize bahardan
Uzak kaldığımız günler o yardan
Nasıl geçmişti günlerimiz nasıl.” (Onur, Ocak 1943b, s. 112)

İki dörtlükten oluşan şiirde, geride kalan güzel günler bahar ve kuş metaforlarıyla ifade edilir.

Hasam Şimşek'in “Ordadır” adlı şiirinde ise geçmişe özlem, sıra hasreti şeklinde mısralara yansır. Tarsus'ta doğan, ortaöğrenimini Adana Ziraat Lisesi'nde tamamlayan Hasan Şimşek, “Ordadır” şiirinde çocukluk ve gençlik yıllarının geçtiği bu yerlere olan özlemini dile getirir:

“Bir gün beni de alıp götürseler
Cenuba giden bu gemiler;

Ordadır evim-barkım ve annem
Ordadır kalbim ve düşüncem,
Odam, kitaplarım, yattığım sedir
Beyaz manolyalar ve pencerem

Sanırım bıraktığım gibidir...

Ve en fazla bir şey var unuttuğum;
Küçük elbisemde kalan gölgem;
Mes'ud çocukluğum..." (Şimşek, Temmuz 1943, s. 112).

Memleketine, annesine ve mutlu çocukluk günlerinin geçtiği bu yerlere tekrar gitme isteğini de belirten şair, bu sıra hasretinin arkasında, bulunduğu halden mutlu olmama, yalnızlık duygusunun saklı olduğunu da bize kullandığı imajlar vasıtasıyla sezdirir. Şimşek'in "Bahar" şiirinde olduğu gibi bu şiirinde de yaşadığı yerlerin bir yansıması olan "cenub" önemli bir yer tutar.

1.5. Karamsarlık / Umutsuzluk

Dergideki şiirlerde en sık görülen temlerden biri de karamsarlık, dolayısıyla da umutsuzluktur. Bu durum, bazen sevgiliden ya da sevdiklerinden ayrılmaya, geçmişe, geri gelmeyecek çocukluk dönemlerine karşı, büyük bir özlem duygusuna bağlı olarak karşımıza çıksa da bazen de başlı başına bir tem olarak şiirlerde yerini alır. Bunda 1940'lı yılların siyasi ve sosyal atmosferinin, II. Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuzlukların şairlerin duygu ve düşünce dünyalarında yarattığı izlerin de etkisi vardır. Cahit Tanyol'un "Kaygı" adlı şiiri de bu temel izlek etrafında oluşmuştur.

Adından da anlaşılacağı üzere şiir, Tanyol'un kaygılı ruh halinin izlerini taşıyan, daha çok bir ben şiiridir. İkinci Dünya Savaşı yıllarının karamsar ve kaygı dolu atmosferinin yansıdığı şiirde, hâkim duygu ümitsizliktir. Tanyol, şiirini Alâettin Hakgüder'e ithaf eder. Alâettin Hakgüder, o dönemin edebiyat mahfillerinde yer alan bir isimdir.⁴ Şiir, üç öbekten oluşur. Her öbek, "Ne harp olacağına üzülürüm" mısralarıyla başlar.

"Ne harp olacağına üzülürüm,
Ne de öleceğime...
Acırım yalnız caddeler boyunca hür
Çocuklar gibi büyür
Bırakıp gittiğim düşündüklerime..." (Tanyol, Aralık 1942a, s. 77)

Şair, savaş ve ölüm karşısında üzülme yerine "zaman içinde geliştirdiği, çocuklar gibi büyüttüğü hür düşüncelerini bırakıp gitmesinden dolayı üzgün olduğunu ifade eder. Bu biraz da kaygılı ruh halinin düşünsel faaliyetlerini engellemesinden kaynaklanır. İkinci ve üçüncü öbekte aynı düşünce tekrar edilerek ne harp olacağına ne de sevgilim diye mektup yazamadığına üzüldüğünü söyler. "Fakat kimlere bırakayım seni / Ey, alımda yanan humma!" (s. 77) mısralarıyla aynı kaygı dolu ruh halini gösterir. Kaygı ve endişe, insanın düşüncelerini bir noktaya toplamasına engel olan bir durum yaratır. Şiirin ilk mısralarında onun düşünsel faaliyetlerine yansıyan bu durumun, dolayısıyla okumasına da engel teşkil ettiğini ve bunun kendisinde yarattığı üzüntüyü son mısralarında şöyle ifade eder:

"Acırım tozlanan kitaplarımı
Kaldıran ihtiyar anneciğime..." (Tanyol, Aralık 1942a, s. 77)

Dergide beş şiiriyle yer alan Behçet Necatigil'in "Üzüntülü" adlı şiiri, onun karamsar ruh halini yansıttığı şiirlerinden biridir. Genellikle şiirlerinde karamsar bir bakış

⁴ Beyazıt'ta bir üniversite yurdu işleten Alaettin Hakgüder, dönemin önemli edebiyat dergilerinden olan *Küllük* dergisinin finansörlüğünü üstlenerek derginin çıkmasında önemli rol oynamıştır. Bunun yanında görüşleriyle de dergi etrafında toplanan birçok şair ve yazar arasında belli bir yer edinmiş olan Alaettin Hakgüder için *Küllük* dergisi bir özel sayı ayırmıştır (Anar, 2011, s. 176).

açısına sahip olan şair, tek dörtlükten oluşan bu şiirinde de kendi yalnızlığına, umutsuz ruh haline tabiattaki bir varlığı ortak eder. Evindeki kanarya kuşunun aslında kafes içinde yalnız ve tutsak oluşuna bakmadan mutlu bir şekilde ötmesi ona kendi yalnızlığını hatırlatır:

“Bir kanarya kuşum var,
Haline bakmıyarak
Ötüyor şakrak şakrak;
Ne talihsiz başım var.” (Necati, Mayıs 1943, s. 39)

Şairin *Değirmen*'deki diğer şiirleri gibi *Kapalı Çarşı* kitabında yer alan ve Garip etkisinin hissedildiği ilk dönem eserleri arasında yer alan bu şiirde de üslup bakımından aynı etkinin izleri görülür.

Muazaffer Tayyip Uslu'nun “Düşünce” adlı şiirinde de karamsarlık temasının ön planda olduğu görülür. Uslu, Behçet Necatigil'in “Üzüntülü” adlı şiirinde olduğu gibi karamsar bakış açısını serçe, ağaç gibi bazı tabiat unsurlarına yansıtarak ifade eder:

“Küçük serçe,
Nafile uçamazsın,
Kanadın kırılmış.

Erik ağacı,
Çiçek açamazsın,
Bahar çoktan gitmiş.

Ve sen postacı,
Kapımı çalamazsın,
Sevgilim darılmış.” (Tayyip, Mayıs 1943, s. 39)

Şiirin her bölümünde bir kaybedişin, eksikliğin izleri görülür. Şiirin başlığının düşünce adını taşıması da onun ironik tavrını gösterir. Diğer yandan edebî sanatlardan arınmış sade üslubu da onu Garip şiirine yaklaştırır.

Her ne kadar Garip tarzında şiirler yazsa da tıpkı arkadaşı Rüştü Onur ve edebiyat hocası, üstadı Behçet Necatigil gibi kendi şiir dünyasını kurabilmiş, şiirini kendine has bir ahenk ve üsluba ulaştırabilmiş bir şair olan Uslu, yaşadığı tüm sıkıntılara ve acılara rağmen, kaybetmediği umudu ve yaşama sevincini Cahit Sıtkı gibi şiirlerine yansıtmayı başarmıştır (Tonga, 2020). Fakat burada olduğu gibi hastalığının verdiği tesirle bazen içine düştüğü umutsuzluk ve karamsarlığı şiirine de taşıdığı görülür.

1.6. Büyük Şehirdeki Küçük İnsanın Yaşamı, Sorunları, Yalnızlığı

Değirmen'de büyük şehirdeki küçük insanın yaşamına, sorunlarına ve içinde bulunduğu yalnızlığına dair küçük kesitlerin sunulduğu birkaç şiir de yer alır. Bunlardan biri Behçet Necatigil'in, “Hayır Sahibi” adlı şiiridir. Yalnızlık temasının ön planda olduğu şiir, bir diyalog üzerine kurulmuştur. Şair özne, gece vakti sokakta bir fener ışığı altında durup şiir yazarken, kendisine “merhaba dostum” diyen birisiyle karşılaşır. Şiire başlığını veren “hayır sahibi” olarak adlandırdığı bu kişi ona yalnızlığını unutturmak için evinin sıcak ortamına davet eder.

“-Merhaba gece vakti sokakta,
Bir fener ışığında durup
Şiir yazan!
-Merhaba dostum.

Seni gökte ararken
 Yerde buldum;
 Yalnızlığını unuttur insan,
 Bir soba başında oturup.
 Sıcak odama gelmez misin?" (Necati, Şubat 1943, s. 144)

Şiir, bu şekilde şairin yalnızlığını paylaşmaya aday olan, yolda karşılaştığı biriyle olan diyalogu üzerine ilerler. Bu belki de şairin yalnızlığını paylaşacak birini bulma isteğinin sonucu olarak kurulan hayali bir diyalogdur. "Hayır Sahibi", Necatigil'in Garip etkisinin hissedildiği şiirlerinden biridir.

Rüşti Onur'un "Dört yolağzı" adlı şiiri de gündelik yaşam içindeki insanların dertlerini, duygularını, yalnızlıklarını, birbirleriyle ilişkilerini, sorunlarını nükteli bir üslupla dile getirir. Bu üslupta Necatigil'de olduğu gibi Garip tarzının izleri de görülür:

"Dört yolağzına oturmuşum,
 Mektup yazıyorum isteyene" (Onur, Haziran 1943, s. 72)

mısralarıyla başlayan şiirde, özne, mektup yazma vasıtasıyla şahit olduğu küçük insanın günlük yaşamındaki sorunlarından, duygularından, dertlerinden küçük kesitler sunar.

1.7. Sevinç / Mutluluk

Dergide az da olsa mutluluk, sevinç temlerinin işlendiği şiirler de vardır. Bu durum şiirlerde, geleceğe ümitle bakışın bir sonucu olarak aydınlık bir atmosfer çizerken, bazen de gerçek dünyada yakalanamayan mutluluk, hayal dünyasında yaratılır. Diğer yandan özellikle Garip etkisinin hissedildiği şiirlerde kullanılan mizahi üslup, hayata alaycı bir gözle bakma ve anı yaşama duygusu da bu tarz şiirlerde sevinç tonunu hâkim kılar. Ruhi Su'nun "Muziplik" adlı şiiri de bu tarz şiirlerden biridir.

1940'lı yıllar, Garip hareketinin ön planda olduğu yıllardır. Şiirin başlığından da anlaşılacağı gibi, mizahi bir üslupla kaleme alınmıştır. Burada şiirin tamamı, öznenin, sen diyerek karşısında olduğunu varsaydığı bir kişiyle tek taraflı diyalogu üzerine kurulur. Aslında şiir, öznenin bu hayali diyalogun muhatabı olan kişinin evine girip yapmayı planladığı şeylerin haberini verdiği, bir gelecek zaman anlatısıdır. Özne, ilk bölümde bu kişinin evine arkadaşlarıyla beraber bir gece penceresinden gireceklerini, önce elini öpeceklerini, sonra ise ekmeklerini yiyip testilerden suyunu boşaltacaklarını anlatır. Şiirin ikinci bölümünde ise ondan alacakları soyut nesnelere ya da varlıklarını anlatır:

"Bir gece sen uyurken,
 Karıncalarla sabaha kadar
 Kitaplarından çekeceğiz düşünceyi
 Ve kalemlerinden alfabeyi!
 Uyanınca!
 Ağzında ses bulamayacaksın
 Bağırarak!
 - Kamburum nerede ?
 - Kamburum nerede?" (Su, Ekim 1942, s. 18)

Özne, karıncalarla birlikte kitaplarından düşünceyi, kalemlerinden alfabeyi çekeceklerini, uyanınca bağırarak ses bile bulamayacağını ifade eder. Şiiri iki mısradan tekrarlanan "kamburum nerede?" sorusuyla bitirir. Burada mizahi ve ironik üslubun yanında, yine Garip şiirinde de görülen "gerçeküstücü" bir anlatımla karşılaşırız.

Mehmet Serpin'in "Alâimisema" adlı şiiri de ümit duygusunun ön planda olduğu dergideki aydınlık şiirlerden biridir. Üç dörtlükten oluşan şiirin ilk dörtlüğünü oluşturan,

“Gözlerimdeki aydınlık,
Kırpıklarime dizilen damlalardan geçti;
Açıldı gözlerimin bulutsuz ikliminde
Küçük bir alâmisema” (Serpın, Kasım 1942, s. 58)

mısralarıyla şair, gözlerinin içinde açılan küçük bir gökkuşağı imajı çizer. Sonraki mısralarda bu imajı genişleterek bütün tabiata yansıtır. Böylece tabiatı kendi mutlu ruh haline ayna yapan şair, bulutların gitmesiyle gökyüzünün açılmasını “şehrin üstünden geçiyor mavi bir şarkı” mısralarıyla anlatır. Diğer yandan “mavi bir şarkı” ifadesiyle ses-renk ilişkisine dayalı sinestetik bir imaj kullanır. Buradaki mavi sözcüğüyle de genellikle şiirlerde anlamsal karşılığı olan mutlu, romantik hayalleri çağrışım alanımıza getirir. Bu aydınlık atmosfer onda “hedefsiz seyahatlere çıkmak merakı” uyandırır. Şair bu şekilde mutlu, geleceğe dair ümit ve merak dolu duygular uyandıran aydınlık bir şiir meydana getirmiştir.

Sabahattin Kudret Aksal’ın “İmkansız” adlı şiiri de, şehir insanının gündelik yaşamla çalışma hayatı arasında yaşadığı çatışmayı nükteli bir üslupla anlattığı dergideki garip tarzında yazılmış şiirlerden biridir:

“İnsanı hiçbir şey alıkoymamalı
Yürümekten ve düşünmekten.
Fakat memuriyetin ve âvareliğin
Bir arada olması
İmkânsız” (Aksal, Nisan 1943c, s. 9)

Aksal’ın şiirlerinde belirgin olarak yer verdiği büyük kent avare gencinin yaşama sevinci izleği (Çetin, 2020) bu şiirde de karşımıza çıkar.

Sabahattin Batur, “Pazar Senfonisi” adlı şiirinde ise küçük insanların günlük yaşamında mutlu oldukları bir zaman diliminden bir kesit sunar. Sade ve serbest bir tarzda yazdığı şiirinde, insanların dinlendikleri, güzel vakit geçirdikleri, sosyalleştikleri güzel bir pazar gününün tasvirini yapar. Son mısralarda kendisi de sevgilisine seslenerek onunla bu güzel günde dışarı çıkmak arzusunu dile getirir:

“Ver elini sevgilim,
Bütün genişliği ve sıcaklığıyla
Bizi bekliyor dışarı.” (Batur, Nisan 1943, s. 12)

Sabahattin Batur’un “En Büyük Saadet Yaşamaktır” adlı şiiri de dergideki yaşama sevincinin izlekselleştirildiği şiirlerden biridir. “Pazar Senfonisi”nde insanların günlük hayatında bir arada buldukları, güzel vakit geçirdikleri bir zaman diliminin tasvirini yapan şair, bu şiirde ise sadece tatil günlerinde değil, insanın günlük hayatın koşuşturmacası, telaşı içine daldığı iş günlerinde, diğer bir ifadeyle hayatın her anında sadece yaşadığı için bile mutlu olabileceğini anlatır. Bu şekilde, şiirin son mısralarında da görüldüğü gibi yaşamının, sağlıklı olmanın mutlu olmaya yeteceğini anlatan, umut ve yaşama sevinci dolu bir tablo çizer:

“Düşünmeye bile lüzum yok
İşte ben yaşıyorum...
Elim, kolum, ayağım, başım
Hepsi afiyetler hamdolsun,
Mes’ut bir ülkedeyim, gönlüm huzur içinde.” (Batur, Mayıs 1943, s. 42)

Muzaffer Tayyip Uslu’nun “Sevinç” adlı şiiri ise dergide yayımlanan diğer şiiri olan “Düşünce”nin aksine umut ve yaşama sevinci yüklüdür. Arkadaşı Rüştü Onur gibi

genç yaşta veremden hayatını kaybeden Uslu, daima yakınında hissettiği ölüm fikrine karşılık güçlü bir yaşama sevinci ve tutkusuyla hayata bağlılığını ifade eden şiirler yazar.

“Sevinç” de, çektiği bütün acılara rağmen, içindeki yaşama sevincini kaybetmediğini, tabiattan, yaşamaktan keyif aldığını, sade ve samimi bir dille anlattığı şiirlerinden biridir:

“Şikayetçi değilim;
Vaktinde doğan güneşten,
Dalında öten kuştan.
Memnunum,
Bu topraktan,
Bu taştan.
Islık çalıyorsam
Kederden değil,
Sevinçten.” (Tayyip, Haziran 1943, s. 75)

Şükrü Enis Regü, “Rahatlık” adlı şiirinde yaşama sevincini farklı bir açıdan ele alır. Bu şiir, dergide Orhan Ercem’in Regü’nün ikinci baskısı yapılan *Buğu* adlı şiir kitabı üzerine yazdığı bir tanıtma yazısıyla birlikte yayımlanır. Bu şiirde, şair adından da anlaşılacağı gibi huzurlu olduğu bir akşam vaktinin tasvirini yapar. Sevdiklerini, sılayı belki bu iç huzurun verdiği rahatlıkla korkmadan düşünebilmesini, onlara kavuşmayı hayal etmesini anlatır. Şairin olumlu ruh hali, dış dünyayı kavrayışını şekillendirir:

“Bu akşam kalbim rahat,
İçim ufuklardan geniş...
Artık düşünebilirim sılayı.” (Regü, Temmuz 1943b, s. 119)

Şiirlerinde çocuk temasını yoğun olarak kullanan şair, burada da iyimser ruh halini yansıtmak için tabiat unsurlarının yanı sıra çocuk imgesine de başvurur:

“Alınları gelincik çelengile süslü çocuklara
Uzun uzun bahsedebilirim yaşamaktan” (s. 119)

Şair için gece, gerçeklerden kaçıp tamamen iç dünyasına yöneleceği bir atmosfer yaratır. Şiirin son mısralarında olduğu gibi rüyalarda davet edilen yaşam, ondaki bu mutlu ruh halinin kaynağı olarak görülür:

“Bu akşam kalbim rahat;
Bu gece rüyaların davetindeyim.” (s. 119)

1.8. Çocuk

Değirmen dergisinde çocuk temalı şiirler de görülür. Cahit Tanyol’un “Ninni” adlı şiiri bunlardan biridir. Tanyol’un şiirlerinde çocuk, çocuk sevgisi en sık işlediği temalardandır. Bu duyarlılıkta babasını çok küçük yaşta kaybetmesinin de izi vardır.

“Nurten’e” ithafıyla başlayan “Ninni” şiirinde Tanyol, bir çocuğa hitap eder. Bu, aynı zamanda özlem ve hüznle andığı kendi çocukluğuna da bir sesleniş, bir gönderme olarak değerlendirilebilir:

“Beyaz uykusunu sevdiğim çocuk,
Alnında hülyanın mahmur kesafeti
Ve dudaklarında eski bahçelerin
Islak bekâreti...
Uyu! Sıcak yıldızlar altında...

Artık ne sedef dağlarına hasret çektiğimiz Ayda,
Mürahik gökleri var ömrümüzün,
Ne de yeşil ışıklı yüzün
Gülümser salıncakta...

Beyaz uykusunu sevdiğim çocuk,
Bâdem çiçekleri kadar güzel alnın
Ve şafaklar burkulan karanlığın
Son hikâyesile kaldı uzakta..." (Tanyol, Ekim 1942b, s. 18).

Şair, eski çocukluk günlerine, çocukluğunun geçtiği tabii ortama olan özlemine de şiirde seslendiği çocuk aracılığıyla dile getirir. Artık güzel günlerin rüyalarda kaldığını, "Uyu!.. sıcak yıldızlar altında.." dizeleriyle vurgular.

Öte yandan, bilindiği gibi çocuk imajı saflık ve samimiyetin de bir simgesi olarak şiirlere girer. Burada da çocuğu tasvir ederken kullanılan "beyaz uykusu", "dudaklarında eski bahçelerin ıslak bekaresi" "badem çiçekleri kadar güzel alnın" ifadeleri, bu dönemin saflık ve temizliğini çağrışım alanımıza getiren imajlardır. İkinci dörtlükte de "ömrün mürahik gökleri" olarak tanımladığı bu çocukluk günlerinin artık geride kaldığını ifade eder.

Tanyol, bir röportajında şiirlerinde sıklıkla kullandığı çocuk temasının arkasındaki gerçeği "çocukluk günlerinde değil, ondan sonraki yaşamda, hatta Adana'daki öğretmen okulunu bitirinceye kadar olan yaşamında aramak gerektiğini, ondan sonraki yaşamında büyük hayal kırıklıkları olduğunu ifade ederken, çocukluğunun, şairliğinin de temel yönlerinden biri olduğunu sözlerine ekler. Bu günlere olan yoğun duyarlılığı dolayısıyla, yaşamının diğer kesitlerinde çocukluk anılarının ve çocukluğunun ön planda yer tuttuğunu belirtir (Ayhan, Ocak 2016, s. 5-24).

1.9. Tabiat

Değirmen dergisinde yer alan şiirlerde, tabiat bazen tek başına bir tema olarak bazen de aşk, ölüm, hasret gibi ferdi temaların işlenmesinde bir metafor olarak karşımıza çıkar. "Kuş, deniz, bahar, çiçekler, ağaçlar, bahçe, yağmur, bulut vb." pek çok şiirde geçen ortak tabiat unsurları arasındadır.

Tabiatın başlı başına bir tem olarak görüldüğü şiirlerden biri Sami Gürlev'in "Bu Şehir" adlı şiiridir. Burada, şairin ismini vermediği fakat aşinası olduğu şehir, doğal güzellikleriyle bir mutluluk ve huzur nesnesi haline getirilir. Şehrin tabiat güzelliklerinin sabah ve akşam saatlerindeki farklı görünüşleri bahar mevsimine ait imajlarla tasvir edilir. Bahçeleri, çiçekleri, temiz havası, güvercinleri kuşları, söğüt ağaçları, bembeyaz evleri bu tasvirde kullandığı imajlardan bazılarıdır (Gürlev, Aralık 1942, s. 90).

Hasan Şimşek⁵ ise, "Bahar" adlı şiirinde baharın gelişinin şiirin öznesinde uyandırdığı mutluluk ve huzur atmosferini konu alır. Şükrü Enis Regü, Şimşek'in, Tarsus'ta doğup büyümesi, mesleğinin ziraatçı olması sebebiyle şiirlerinde tabiat sevgisinin daima ön planda olduğunu belirtir (Tabakçılar, 2007, s. 281). Regü'ye göre yaşadığı yerlerin etkisiyle cenubun kokusunu ve sıcaklığını eserlerinde tüm güzelliği ile duyurmaya çalışan şairin (2007, s. 281) şiirlerinin sade, pürüzsüz bir dili ve tatlı bir ahengi

⁵ Varlık Dergisi'nin 268-269. sayılarında Hasan Şimşek üzerine bir değerlendirme yazısı yazan Şükrü Enis Regü, ondan Anadolu'nun küçük bir kasabasında her türlü sanat ve edebiyat âleminden uzak kaldığından yeterince tanınmamış, fakat Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli'den sonra şiir dilini en güzel kullanan genç ve başarılı bir şair olarak söz eder (Türk, 2020).

vardır (Türk, 2020). “Bahar” şiirinde de sade dil ile birlikte seslerin ve kafiyelerin yarattığı ahenk görülür:

“Fecre karşı açtım penceremi
Güneş yüklü günler yollardadır.
Yüzümde, saçlarımda meltemi
Cenubun ki sade his ve ıtır.
Toprağa düşmek üzredir cemre
Sesler ve kokular rüzgârdadır,
Renk akıyor ıslak bahçelere
Salkım salkım huzur dallardadır.” (Şimşek, Şubat 1943, s. 144)

Hasan Şimşek’in, “Ölüme Rağmen” şiirinde ise, tabiat, ölümün çaresizliği karşısında bir sığınma ve huzur mekânı olarak tasvir edilir. “Kendi halinde küçük burjuva insanın doğa ve yaşam karşısındaki duygulanmalarını, çevre ilişkilerinin yarattığı izlenimleri” (Kurdakul, s. 362) şiirlerine yansıtan şair, yaşam ve ölüm karşıtlığı üzerine kurulu bu şiirinde de mutlak son olan ölüme rağmen tabiatın, insan yaşamını güzelleştirdiğini, insana yaşama enerjisi, mutluluk verdiğini, ömrünü arttırdığını belirtir.

“Güzel geçsin diye günümüz
Her sabah mavileşir gökyüzü
Kuşun, yaprağın, dalın türküsü
Muttasıl şâd eder gönlümüzü
Ölüme rağmen artar ömrümüz” (Şimşek, Haziran 1943, s. 80)

Ölüm karşısında umudun ve yaşama sevincinin ağır bastığı şiiri, bu bakımdan Cahit Sıtkı’yı andırır.

Mehmet Dizman’ın “Mevsimler” adlı şiiri de dergideki tabiatla ilgili şiirlerden biridir:

“Baharı geçirdik
Nane kokulu,
Katır tırnaklı dağlarda
Şikayetimiz yok,
Yağan kardan.
Bir bardaktan
Nasıl içdikse toprak kokulu pınar sularını
Bir yorgandan.
Muazzam bir istifadeyi de biliriz
Ve biliriz ki bu da geçer
Yine bahar gelir.” (Dizman, Şubat 1943, s. 151)

Servet-i Fünûn dergisinin tertip şefi olan ve aynı zamanda bu dergide muhtelif zamanlarda şiirleri yayımlanan Dizman, baharın geçen güzel günlerini andığı bu şiirinde, gelen kışı da aynı güzellikle, sevdikleriyle paylaşarak karşılamayı bileceklerini ifade eder. Birinci çoğul şahıs anlatımıyla yazılan şiirde kışın gelişi karamsar bir atmosfer yaratmaz. Şiire her şeyin olduğu gibi bunun da geçeceğini ve yeniden bahar geleceğini bilmenin yarattığı kabul ve ümit duygusu hâkimdir.

Sabahattin Kudret Aksal’ın “Ağaçlar ve Kuşlar” ve “Şiir Yazamamak” adlı şiirleri insan ve doğa ilişkisini Garip tarzında ele aldığı şiirleridir. “Ağaçlar ve Kuşlar”da insanın doğayla bütünleşmesini ve doğanın insana verdiği yaşama sevincini sade ve yalın bir üslupla anlatır:

“Ne yağmurdan korkmalı!

Ne hatıralardan
Her sabah sokakta başlamalı
Ağaçlar ve kuşlarla yaşamıya.” (Aksal, Nisan 1943a, s. 9)

Aksal, “Şiir Yazamamak”da da güzel bir havanın insan ruhunda yarattığı mutluluk ve avarelik hissini ve bu duygularla şiir yazılamayacağını ikinci tekil şahıs anlatımıyla hayali bir kişiye ya da kendisine hitaben ifade eder. Şiir, Orhan Veli’nin “Güzel Havalarda” şiirini andırır nükteli bir üslupla yazılmıştır:

“Uğraşma beyhude
Şiir yazamazsın
Bu kadar maviyken sema
Ve deniz
Böyle yanibaşındayken” (Aksal, Nisan 1943b, s. 9)

Değirmen’de adı geçen şairlerin ana hatlarıyla değerlendirdiğimiz bütün bu şiirlerinin dışında, derginin 3. sayısında “Güzel Sözler Antolojisi” adlı bölümde, Ziya Paşa’nın Terkib-i bend’inden seçilmiş beyitlere yer verilir (*Değirmen*, Aralık 1942, s. 79). Ayrıca gelecek sayıda yayımlanacaklar listesinde (*Değirmen*, Mayıs 1943, s. 34) bulunduğu halde yayımlanmayan Kaya Bilgegil’e ait bir koşmanın da ismi geçmektedir.

Değirmen’in bazı sayılarında ise dünya edebiyatından seçilmiş şiir çevirilerine de yer verildiği görülür. Saliha Atıl, Ferzan Kocagöz, Orhan Ercem tarafından hazırlanan bu şiirler, şair hakkında kısa bir tanıtım yazısıyla yayımlanır. Bunlardan ilki İngiliz Edebiyatı şairlerinden Sir Philip Sidney’e (1554-1586) aittir. “Zalim Sevgili”, “Bir Şarkı” adlı şiirlerinde asli temalar aşk, sevgilinin vefasızlığı, “Uyku” adlı şiirinde de yaşanan hayattan kaçış ve hayaller alemine sığınmadır (Sidney, Nisan 1943, s. 21-22).

9. sayıda ise yine İngiliz edebiyatının dram ve şiirde en göze çarpan isimlerinden biri olarak tanıtılan Christopher Marlowe’un (1564-1593) iki şiirine yer verilir. Şairin, “Bir Parça” ve “Âşık Çobandan Sevgilisine” adını taşıyan bu şiirlerinde aşk ve tabiat temaları ön plandadır (Marlowe, Haziran 1943, s. 91-92).

Son olarak Alman şiirinde sembolist akımın temsilcilerinden Richard Dehmel (1863-1920)’e ait bir şiir de Behçet Necatigil’in çevirisiyle dergide yerini alır. Dehmel, “Kuşlar Gibi” adlı bu şiirinde, günlük hayatın meşgaleleri içinde sıkışan sıradan insanın eksikliğini hissettiği en büyük şey olarak zaman kavramı üzerinde durur. Kuşlar gibi, başıboş, güzel ve cesur olmak için insanın ihtiyaç duyduğu tek şeyin zaman olduğu her bölümün sonunda tekrarlanan “Yalnız, vakit” dizeleriyle vurgulanır (Dehmel, Temmuz 1943, s. 113).

Bunların yanında Necatigil’in R. M. Rilke’in *Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge* (*Malte Laurids Brigge'nin Notları*) (1910) adlı romanından çevirdiği “Şiir Nasıl Yazılmalıdır” adlı yazı da derginin son sayısında yayımlanır. Otobiyografik bir karakter taşıyan bu roman, genç bir şairin Paris yaşantısını anlatan bir günlük şeklinde yazılmıştır. Bu romandan alıntılanan yazıda R.M. Rilke (1875-1926), kahramanın bakış açısından kendi şiir anlayışını yansıtır. Şiirin hislerle değil yaşantılarla yazılacağını ifade eden şair, bu yaşantılardan kalan hatıraların da iyi bir şiir yazmaya yetmeyeceğini belirtir. Rilke’e göre hatıraların da zamanın süzgecinden geçip unutulduktan ve sabırla bekledikten sonra geri gelenleri bizindir (Rilke, Nisan 1944, s. 168). “Onlar ancak bizde kan haline geldikleri, bakış ve tavır oldukları, isimsizleştikleri ve artık bizden ayrılamadıkları zaman, işte ancak o vakit, çok nadir bir saatte? bir şiirin ilk kelimesi, hatıraların ortasından ve hatıralardan doğar” (s. 168). Dergide bu yazıyla birlikte, Hırvat şair Josip Velebit’in (1911-2000) Rilke üzerinde yazdığı aynı adlı şiir de yine Necatigil’in çevirisiyle yayımlanır. On

üç mısradan oluşan bu şiirde yalnızlık, insanın zayıflıkları, kinleri karşısında Tanrının şefkatine sığınma temaları ön plandadır (Velevit, Nisan 1944, s. 168).

2. Değirmen'deki Şiirle İlgili Yazıların Tematik Açıdan Değerlendirilmesi

Değirmen'de yer alan şiirle ilgili yazılara genel olarak baktığımızda beş yazıyla Cahit Tanyol'un ön plana çıktığını görürüz. Tanyol, derginin birinci sayısında "Yahya Kemal ve Rindlerin Ölümüne Dair" adlı yazıyla yer alır. Ahmet Hamdi Tanpınar'a ithaf ettiği bu yazısında Yahya Kemal'i esrarengiz, ilahlara ait bazı ihşanları kendisinde taşıyan bir şair olarak nitelendirir (Tanyol, Ekim 1942a, s. 6-8). Böyle bir şaire sahip olmamıza rağmen ona gereken kıymeti veremediğimizi, fakat günün birinde ondaki millî cevherin daha şuurulu bir şekilde anlaşılacağını ifade eder (Tanyol, 1985).

Onun ustalığını överken "Rindlerin Ölümü" şiirinden örnek veren Tanyol, bu şiirde bize eski Şiraz bahçelerinin esrarlı aydınlığını, ebedi şark gecelerinin büyümlü atmosferini, zengin bahar iklimini mısralarıyla hissettirdiğini, bunu da hiçbir hayal cambazlığına başvurmada, hafif ve duru mısralarla ve olgun bir ahenkle birleştirerek yaptığını belirtir (Ekim 1942a, s. 8). Yahya Kemal'i, Muallim Naci ve kendinden önceki diğer şairlerle kıyaslayan Tanyol, "Yahya Kemal'den evvelki şairler ancak melodi yaptılar; fakat o, Türk şiirinde ilk senfoniye yazan adamdır" sözleriyle onun Türk şiirindeki yeri ve önemine vurgu yapar (Ekim 1942a, s. 8).

Cahit Tanyol, derginin üçüncü sayısında yer alan "Milliyet ve San'at" başlıklı yazısında "millî şiir, millî şair, milliyetçi san'atkâr" gibi isimlendirmelerle, millîlik vasfının sadece bazı şairlere ait gibi gösterilmesine karşı çıkar. Bu bağlamda nazariyatta kaldığını ifade ettiği Ziya Gökalp ve takipçilerinin milliyetçilik anlayışını eleştirir. Millî sanatı, sadece milliyet cereyanının neticesi olarak görmenin yanlış olduğunu, hece vezniyle ya da Ayşe, Fatma türküsü yazmakla millî şair olunamayacağını vurgular (Tanyol, Aralık 1942e, s. 68-70). "Mili eser denince onun örgüsünde ait olduğu milletin içinde yaşadığı cemiyetin, mensup olduğu tarih ve an'änenin bütün kokularını aksettiren bir mânayı anlamak lâzımdır." diyen Tanyol, bu mananın anlaşılmasında Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu ve Ahmet Kutsi Tecer gibi isimlerin önemli bir rol oynadığını ifade eder. Ona göre "San'at bir form olabilir, fakat milliyet, bir form değil bir muhtevadır. Millî san'ata hizmet edenlerle millî sanatı, birbirinden ayırmak lâzımdır." Bu bakımdan bazı şairler ve eserlerinden örnekler vererek, Süleyman Nazif'in Mehmet Emin'den, Nazım Hikmet'in Şeyh Bedreddin Destani'nin Yusuf Ziya'nın Göç romanından, Baki'nin mersiyesinin Orhan Seyfi Orhon'un "yapmacık ve sıska tahassüsünden" daha millî olduğunu, çünkü milliyet ve millî sanatın bir hassasiyet meselesi, bu hassasiyeti teşkil eden şeyin de "toprak" olduğunu ifade eder (Tanyol, Aralık 1942e, s. 68-70).

Cahit Tanyol, "Bir Dilenci Şairi" başlıklı yazısında Rıfat Ilgaz'ı *Yarenlik* adlı kitabındaki şiirleri üzerinden sert ve alaycı bir dille eleştirir. Burada toplumcu realist şiir adı altında, toplumdaki çalışmayan, dalkavuklukla, dolandırıcılıkla para kazanan, bu paraları da meyhane köşelerinde harcadıktan sonra kasap, bakkal gibi borçlularından köşe bucak kaçan "tufeyli" olarak adlandırdığı tipleri övdüğünü belirtir. Ilgaz'ın sahte bir realizmle toplumun sefaletini, sorunlarını anlattığını düşünerek aslında böyle tiplerin avukatlığını yaptığını söyleyen Tanyol, bu yüzden onu dilenci şairi olmakla itham eder. Daha sonra onun şiirlerini beğenen ve öven başta Sabahattin Ali olmak üzere aynı görüşte olan diğer isimlere de eleştirilerini yöneltir. Bu tarz şiirlerin içtimai yönden bir değerlerinin olmadığı gibi sanat değerlerinin de olmadığını belirtir (Tanyol, Haziran 1943, s. 78-79). Bize yalnız bizim olanı sunan Yahya Kemal gibi bir büyük şairin saltanat sürdüğü bir devirde bu tarz yazıları piyasaya sürmenin millî şahsiyetimize bir hakaret olduğunu sert bir dille ifade eder. Yazısının sonunda, insanlığa hizmet eden her doktrin

gibi sosyalizme de saygı duyduğunu, fakat asıl amacının sosyalizm perdesi altında memlekete hamiyet tuzağı kuranları teşhir etmek olduğunu belirtir (Tanyol, Haziran 1943, s. 80).

Cahit Tanyol'un, "Bir Cehalet Mucizesi" başlıklı yazısında hedef aldığı kişi ise Orhan Seyfi Orhon'dur. Orhan Seyfi Orhon, *Çınaraltı* dergisinde Tanpınar'ın "Bursa'da Zaman" şiirini ve Mehmet Kaplan'ın bu şiiri tahlilini eleştiren bir yazı kaleme alır. Özellikle Orhon'un makalesinin sonunda, Kaplan'ın, hocasının şiirini eleştirirken objektif davranmadığını ima eden ifadeler kullanması, onu Tanyol'un hedefi haline getirir. Bu imalarla onun asıl kötü niyetini açığa vurduğunu belirten Tanyol, başta *Çınaraltı* dergisi olmak üzere Orhan Seyfi Orhon'un kendisini, şiir anlayışını, Tanpınar'ın şiiri ve Kaplan'ın tahlili üzerine olan değerlendirmesini ağır ithamlarla eleştirir (Tanyol, Ocak 1944, s. 137-140). Kendisinin ne fikir ve sanat meselelerinden ne de şiirden anladığını, Tanpınar ve Yahya Kemal gibi isimlerin yanında bir "hiç" olduğunu vurgulayan Tanyol, bu yazıyı da ona "ehemmiyet verdiği için" değil "bazı safdil okuyucuları etkileyerek halis ve namuslu bir emek mahsulü eserleri kara bir perdeden seyretmelerine" mani olmak için kaleme aldığını belirtir. Yazısının sonunda Tanpınar'ın şöhretinin iyice yayıldığı bu yıllarda Orhon'un gittikçe kaybolan "kof" şöhretini muhafaza etmek için böyle liyakatleri kötölemek yoluna gittiğini ifade eder (Tanyol, Ocak 1944, s. 137-140).

Bunların dışında Muzaffer A. Aşkın, dergide şiirle ilgili iki yazısıyla görünür. *Değirmen*'in birinci sayısında yayımlanan "Şiire ve Müziğe Dair" başlıklı ilk yazısında, bu iki sanatı karşılaştırırken, müziği şiirden üstün tutar. Şiirin müzikten daha vâzıh olduğunu düşünenlerin yanıldığını ifade eder. Şiirin kelimelerle konuşan ve akılla anlaşılabilir bir tarafı olduğunu, fakat bu tarafın sanıldığı aksine bizi şiiri gördüğümüz ve anladığımız yanılgısına düşürerek aldattığını savunur. Aslında şiirin akla hitap eden bu yönü, onun doğumuna vesiledir, dayanma noktasıdır. "Çokları bu dayanma noktasını, yani şiirin kabuğunu, şiirin kendisi sanırlar. Halbuki şiir, koku gibidir, gözle görülmez, akılla kavranmaz, sadece hissedilir." (Aşkın, Ekim 1942, s. 19)

Diğer tarafta ise, müzik, Aşkın'ın ifadesiyle hiçbir dayanma noktasına ihtiyacı olmadan doğduğu, yaşadığı ve kendi kendine yettiği için şiirden üstündür. Ona göre "şiir gayeyi görür, müzik gayeye varır. Şiir arzu, müzik misaldir. Şiir aşkı tasvir eder, müzik aşkın kendisidir." (Aşkın, Ekim 1942, s. 19)

Değirmen'in ikinci sayısında ise Muzaffer A. Aşkın'ın Gedaî'nin "Vasfı İstanbul" (Gedaî, Kasım 1942, s. 42) adlı şiiri üzerine kısa bir değerlendirme yazısı yayımlanır. Bir milletin tarihi yazılırken, vesikaların tefsir ve terkiibinde halk edebiyatı ürünlerinin incelenmesinin önemi ve faydası üzerinde duran Aşkın, bu bağlamda, Gedaî'nin adı geçen şiirini iyi bir örnek olarak görür (Aşkın, Kasım 1942, s. 41).

Aşkın, bu manzumede 19. yüzyılın sonlarına yaklaşırken, imparatorluk cemiyetinin ahlaki, hukuki ve askeri kıymetlerindeki karışıklığın çok başarılı bir şekilde tasvir edildiğini ifade ederken aynı zamanda toplumun alt ve üst yapısında çok yakında esaslı bir değişimin meydana geleceğine bir işaret olarak da kabul edilebileceğini vurgular (Kasım 1942, s. 41).

Mehmet Kaplan, K. Domaniç imzasıyla dergide bir şiirinin yanında bir de tenkit yazısıyla karşımıza çıkar. "Yazı hayatına 1939 yılında şiirle başlayan Mehmet Kaplan" (Kerman, 2001, s. 349), tahlil ve tenkit çalışmalarına yoğunlaşınca bu türe ilgisi şiir tahliline dönük eserlerle devam etmiştir. K. Domaniç imzalı "Tenkidin Lüzumu" başlıklı bu yazısında ise Kaplan, başta edebiyat olmak üzere her alanda ilerlemenin bir gereği olarak eleştirin önemi üzerinde durur. Kaplan, güzel üzerine düşünmenin, onun niye güzel olduğunu aramaya kalkmanın yanlış olduğunu savunan anlayışı, bizde tenkidin

gelişmemesinin en büyük sebeplerinden biri olarak kabul eder (Domaniç, Ocak 1943, s. 111).

Ahmet Haşım'ın *Piyale* mukaddimesindeki bülbül benzetmesine atıfta bulunan yazar, Osmanlı İmparatorluğu boyunca bir münekkide rastlamadığımızı, binlerce kitabın onları değerlendiren bir bakışa sahip olmadan kütüphane raflarında çürüdüğünü, dolayısıyla bu anlayışın ilerlemenin de önünde engel teşkil ettiğini ifade eder (Domaniç, Ocak 1943, s. 111).

Dergideki şiirle ilgili son yazı, Mansur Gündüz'e aittir. Gündüz, "Şiirle Tedavi" başlıklı bu yazısında, o dönemde ön plana çıkan bazı şiir görüşlerine yer vererek bunlardan özellikle bilinçaltına yönelen şiir anlayışını eleştirir. Gündüz'e göre, şiirin esasını bilinçaltının derinliklerinde arayan sanatkar, sosyal tepkiye uğramış hislerini, hayvani taraflarını ve buna benzer komplekslerini, şuurundan kaçan kelime ve cümleleri şiirine malzeme yaparak hem kendisini hem de sanatını marazi bir vaziyete sokmaktadır. Ne muhteva ne de şekil yönünden yeterli bulmadığı bu eserlerdeki her kaideden uzak hürriyetin şiir vadisinde yeri olmadığını savunur. Diğer yandan kelime ve cümlelerin hatta gramerin şiiri sınırlandırdığını düşünen, vezin ve kafiye, özellikle edebî sanatları şiirin meydana çıkmasında engel addeden şairleri de eleştirir. Divan şairinin bugünkü şairin bir engel olarak gördüğü edebî sanatları kendiliğinden ortaya çıkan bir ahenk içinde kullanarak yüksek bir sanat kudretine ulaştığını ifade eder (Gündüz, Şubat 1943, s. 149-151).

Bunların dışında derginin birkaç bölümünde dönemin bazı şairlerinin özel ve sanat hayatlarındaki güncel gelişmelerden de okuyucunun haberdar edildiği görülür. Örneğin 10. sayıda "Aydın İçinden" başlığı altında Rıza Tevfik'in uzun yıllar yaşadığı Cünye'den İstanbul'a dönüşü, bu dönüş ve şairliği hakkındaki görüşler ve son zamanlardaki rahatsızlığı hakkında bilgi verilir. Ayrıca, aynı bölümde Mehmet Emin Yurdakul'un 75. Doğum yılı münasebetiyle Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin şairin de hazır bulunduğu Eminönü Halkevinde düzenlediği toplantının bilgisi de okuyuculara sunulur (*Değirmen*, Temmuz 1943, s. 99).

Son olarak, Abdülbaki Gölpınarlı, "Enderunlu Vâsıf'ın Mezar Taşı" adlı yazısında, şairlere ve önemli kişilere ait mezar taşlarının tespitinin önemine değinir. Gölpınarlı, Türk Tarih Kurumu'nun değerli mezar taşlarının tespitinde kendisine de vazife vermesi üzerine Karaca Ahmet Mezarlığı'nı tararken Enderunlu Vasıf'ın mezar taşına tesadüf etmesini anlattığı yazısında, Vasıf'ın kitabesini de aynen alıntılar. İzzet Molla tarafından nazmedilen bu kitabenin şairin son dönemlerine ışık tutması bakımından taşıdığı değere dikkat çeken Gölpınarlı, bu bağlamda, mezar taşlarının, yalnız şairin gömülü olduğu yeri değil, hal tercümesinin bir kısmını, hayatının son demlerindeki ahvalini bildirmesi bakımından da önemli olduğunu vurgular (Gölpınarlı, Haziran 1943, s. 73-75).

Sonuç

Değirmen, hem fikrî hem edebî yazıları, hem de dönemin önemli isimlerinin katkılarıyla 1940'lı yılların dikkat çeken dergileri arasında kendine yer bulmayı başarmıştır. Özellikle şiir ve şiirle ilgili yazılar bakımından derginin zengin bir içeriğe sahip olduğu görülür. *Değirmen*'de yayımlanan şiirlerde, genel olarak döneminin fikir ve edebiyat akımlarının etkisi açıkça hissedilmektedir. 1940'lı yılların şiir anlayışına yön veren başta Orhan Veli olmak üzere Garip şiirinin etkisini, dergideki şairlerin şiirlerinde de yoğun olarak takip etmek mümkündür. Sabahattin Kudret Aksal, Muzaffer Tayyip Uslu, Rüştü Onur dergide bu tarz şiirleriyle dikkat çeken isimlerden bazılarıdır. Özellikle Garip etkisinin hissedildiği şiirlerde buna paralel olarak her türlü edebî sanattan, sıfat ve

benzetmelerden arındırılmış bir üslubun ön plana çıktığı görülür. Varlığı olduğu gibi yansıtma anlayışı, aynı zamanda bu tarz şiirleri fenomenolojik üsluba da yaklaştırır.

Dergideki şiirlerde işlenen temalara genel olarak baktığımızda, bireysel temaların hâkim olduğu görülür. Ölüm, aşk, ayrılık, gurbet, geçmişe özlem, geçen zaman, karamsarlık, mutluluk, büyük şehirdeki küçük insanın yaşamı, sorunları, yalnızlığı, çocuk, tabiat en sık işlenen temalar arasındadır. Tabiat temi, bazı şiirlerde aşk, ölüm, hasret gibi bireysel temaların işlenmesinde bir metafor olarak da karşımıza çıkar. Kuş, deniz, bahar, çiçekler, ağaçlar, bahçe, yağmur, bulut vb. pek çok şiirde geçen ortak tabiat unsurları arasındadır.

Diğer yandan, *Değirmen'*deki şairler, genellikle hayatlarının belirli dönemlerinde aynı muhitte bulunmuş, çeşitli vesilelerle bir araya gelmiş, ortak dostlukları olan isimlerden oluşur. Bu şairler arasında kurulan yakınlıklar, şiir anlayışlarına yansıdığı gibi, erken kaybedilen dostluklar da şiirlerine farklı duygu düzeylerinde yansır. Dergideki şiirlerinde de ölüm, hüznün, ayrılık gibi karamsar temaların ön plana çıkmasının sebeplerinden birinin de bu kayıpların olduğunu söylemek mümkündür.

*Değirmen'*deki şiirlere biçimsel özellikler açısından baktığımızda ise, serbest tarzda yazılmış şiirlerin çoğunlukta olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle Garip tarzı şiirlerde şiiri nesre yaklaştırma çabası sezilir. Vezin ve kafiyenin sağladığı ahengin yerine, konunun işlenişinden ve kelimeler arasındaki ses uyumundan kaynaklanan iç ahenk ön plandadır. Bazı şiirlerde ise halk şiirinden gelen özelliklerin hâkim olduğu söylenebilir.

Bunların dışında dergide bazı çeviri şiirlere de yer verilmiştir. İngiliz ve Alman edebiyatının önemli şairlerinden seçilen bu şiirlerde de aşk, ayrılık gibi bireysel temaların ön planda olduğu görülür.

*Değirmen'*deki şiirle ilgili yazıları genel olarak değerlendirdiğimizde, bu yazıların millî edebiyat, klasik ve halk edebiyatı, dönemin şiir anlayışlarına dair görüşler, tenkidin önemi, şiir ve müzik gibi konular üzerine yoğunlaştığını vurgulamak gerekir. Ayrıca, bunlar arasında bazı şairlerin edebî ve fikrî yönden sert bir üslupla eleştirildiği birkaç polemik yazısına da yer verilmiştir.

Sonuç olarak, *Değirmen'*i, döneminin şiir anlayışı ve aynı zamanda edebî ve fikrî yönelimleri hakkında fikir vermesi bakımından dikkate değer bir dergi olarak nitelendirmek mümkündür. Bu bağlamda, dergideki diğer yazıların da farklı açılardan incelenmesi, *Değirmen'*in hem edebiyat tarihindeki hem de döneminin diğer dergileri arasındaki yeri ve değerinin doğru tespit edilebilmesi açısından önem taşır.

Kaynakça

- Akgün, N. U. (Mayıs 1943). Portre. *Değirmen*, 2(8), 45.
- Aksal, S. K. (Nisan 1943a). Ağaçlar ve Kuşlar. *Değirmen*, 2(7), 9.
- Aksal, S. K. (Nisan 1943b). Şiir Yazamamak. *Değirmen*, 2(7), 9.
- Aksal, S. K. (Nisan 1943c). İmkânsız. *Değirmen*, 2(7), 9.
- Alöç, K. (2006). İfşa Ediyorum", Türkiye'de Komünizm ve Irkçılık- Mihri Belli; Savcı Konuştu, Söz Sanığıdır. *Kırklı Yıllar 5*, İstanbul: TÜSTAV yayınları.
- Anar, T. (2011). *Yeni Türk Edebiyatında Edebiyat Mahfilleri*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Aydın, M. (Kasım 1942). O Şarkı. *Değirmen*, 1(2), 47.
- Asya, A. N. (2018). *Arif Nihat Asya Mektupları: Sevgi Mektupları*. İstanbul: Ötügen Yayınları.

- Asya, A. N. (Ekim 1942). Doğmak. *Değirmen*, 1 (1), 16.
- Aşkın, M. A. (Ekim 1942). Şiire ve Müziğe Dair. *Değirmen*, 1(1), 19.
- Aşkın, M. A. (Kasım 1942). Gedai'nin Bir Şiiri. *Değirmen*, 1(2), 41.
- Ayhan, A. (Ocak 2016). Kapak Söyleşi: Türkiye'de Sosyolojinin Kurucularından, Şair, Yazar Cahit Tanyol ile Sosyoloji, Devlet, Türkler, Şamanizm, İslamiyet ve Edebiyat Üzerine. *Berfin Bahar Dergisi*, 215, 5-24.
- Ayhan, R. (Nisan 1943). 'Kendini Vermek' Hakkında. *Değirmen*, 2(7), 13-14.
- Ayhan, R. (Temmuz 1943). Her Akşam Vakti. *Değirmen*, 2(10), 106.
- Aykun, S. (Ekim 1942). Hangi Akşam. *Değirmen*, 1(1), 8.
- Batur, S. (Nisan 1943). Pazar Senfonisi. *Değirmen*, 2(7), 12.
- Batur, S. (Mayıs 1943). En Büyük Saadet Yaşamaktır. *Değirmen*, 2(8), 42.
- Birsel, S. (Ocak 1944). Salah Birsel'in Aşkı. *Değirmen*, 2(11), 139.
- Çetin, N. (2020). Sabahattin Kudret Aksal. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sabahattin-kudret-aksal>, [Erişim Tarihi: 25.05.2023].
- Değirmen* (Ekim 1942). Önsöz Yerine. *Değirmen*, 1 (1), 3-4.
- Değirmen* (Aralık 1942). Güzel Sözler Antolojisi: «Ziya Paşa-Terkib-i Bend'den». *Değirmen*, 1(3), 79.
- Değirmen* (Ocak 1943). Rüştü Onur. *Değirmen*, 1(4), 112.
- Değirmen* (Mayıs 1943). Gelecek Sayıda. *Değirmen*, 2(8), 34.
- Değirmen* (Temmuz 1943). Ayın İçinden. *Değirmen*, 2(10), 99.
- Dehmel, R. (Temmuz 1943). Kuşlar Gibi. (Haz. Behçet Necatigil). *Değirmen*, 2(10), 113.
- Deligönül, M. (Ocak 1944). Mektup. *Değirmen*, 2 (11), 144.
- Deligönül, M. (Nisan 1944). Gülhane. *Değirmen*, 2(12) 159.
- Depe, D. (2020). *Değirmen Dergisi Üzerine Bir İnceleme. Türuk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 22, 174-188.
- Dizman, M. (Şubat 1943). Mevsimler. *Değirmen*, 1(5), 151.
- Doğan, E. (1997). *Edebiyatımızda Dergiler*. İstanbul: Bağlam yayınları.
- Domaniç, K. (Ocak 1943). Tenkidin Lüzumu. *Değirmen*, 1(4), 111.
- Domaniç, K. (Şubat 1943). Ölü. *Değirmen*, 1(5), 144.
- Ercem, O. (Temmuz 1943). Buğu. *Değirmen*. 2(10), 119.
- Erengil, O. S. (Aralık 1942). Gurbet Yollarında. *Değirmen*, 1(3), 78.
- Erkmen, V. (Şubat 1943). İnanmak. *Değirmen*, 1(5), 138.
- Gedai (Kasım 1942). Vasfi İstanbul. *Değirmen*, 1(2), 42.
- Gölpınarlı, A. (Haziran 1943). Enderunlu Vâsıf'ın Mezar Taşı. *Değirmen*, 2(9), 73-75.
- Gündüz, M. (Şubat 1943). Şiirle Tedavi. *Değirmen*, 1(5), 149-151.
- Gürlev, S. (Aralık 1942). Bu Şehir. *Değirmen*, 1(3), 90.

- Kerman, Z. (2001). Mehmet Kaplan. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, s. 349-351). İstanbul: TDV Yayınları.
- Koyuncu, İ. (2020). Cahit Tanyol. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cahit-tanyol>, [Erişim Tarihi: 7.05.2023].
- Kurdakul, Ş.(1999). *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kutlu, M. (1990). Regü, Şükrü Enis. *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* (C. 7, s. 306). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Marlowe, C. (Haziran 1943). Bir Parça/ Âşık Çobandan Sevgilisine. (Haz. Saliha Atıl, Ferzan Kocagöz, Orhan Ercem). *Değirmen*, 2(9), 91-92.
- Necati, B. (Aralık 1942). Haltercümesi. *Değirmen*, 1(3), 80.
- Necati, B. (Şubat 1943). Hayır Sahibi. *Değirmen*, 1(5), 144.
- Necati, B. (Nisan 1943). Balık. *Değirmen*, 2 (7), 14.
- Necati, B. (Mayıs 1943). Üzüntülü. *Değirmen*, 2(8), 39.
- Necatigil, B. (Ocak 1944). Ayrılıklar. *Değirmen*, 2 (11), 136.
- Necatigil, B. (2004). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Necatigil, B. (2009). Behçet Necatigil: Şiirler/ Bütün Yapıtları. (Haz. Ali Tanyeri, Hilmi Yavuz). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Onur, R. (Ocak 1943a). Elveda. *Değirmen*, 1(4), 112.
- Onur, R. (Ocak 1943b). Nasıl. *Değirmen*, 1 (4), 112.
- Onur, R. (Şubat 1943). Nedamet. *Değirmen*, 1(5), 156.
- Onur, R. (Haziran 1943). Dört yolağzı. *Değirmen*, 2(9), 72.
- Regü, Ş. E. (Aralık 1942). Yola Çıkmadan Kervan. *Değirmen*, 1(3), 78.
- Regü, Ş. E. (Temmuz 1943a). Güzel Kız. *Değirmen*, 2(10), 112.
- Regü, Ş. E. (Temmuz 1943b). Rahatlık. *Değirmen*. 2(10), 119.
- Rilke (Nisan 1944). Şiir Nasıl Yazılmalıdır. (Haz. Behçet Necatigil). *Değirmen*, 2(12), 168.
- Serpin, M. (Kasım 1942). Alâmisema. *Değirmen*, 1(2), 58.
- Sidney, P. (Nisan 1943). Zalim Sevgili / Bir Şarkı/Uyku. (Haz. Saliha Atıl, Ferzan Kocagöz, Orhan Ercem). *Değirmen*, 2(7), 21-22.
- Su, R. (Ekim 1942). Muziplik. *Değirmen*, 1(1), 18.
- Şimşek, H. (Şubat 1943). Bahar. *Değirmen*, 1(5). 144.
- Şimşek, H. (Haziran 1943). Ölüme Rağmen. *Değirmen*, 2(9), 80.
- Şimşek, H. (Temmuz 1943). Ordadır. *Değirmen*, 2(10), 112.
- Tabakçılar, R. E. (2007). *Varlık Dergisi'nin 231-281.Sayılarındaki Edebî Metin Eleştirileri ve Şiirler*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Tanyeli, H. (Kasım 1942). Türkçülük ve Anadoluculuk. *Değirmen*, 1 (2), 36.
- Tanyol, C. (Ekim 1942a). Yahya Kemal ve Rindlerin Ölümüne Dair. *Değirmen*, 1(1), 6-8.
- Tanyol, C. (Ekim 1942b). Ninni. *Değirmen*, 1(1), 18.
- Tanyol, C. (Kasım 1942). Mektup. *Değirmen*, 1 (2), 52.

- Tanyol, C. (Aralık 1942a). Kaygı. *Değirmen*, 1(3), 77.
- Tanyol, C. (Aralık 1942b). Milliyet ve San'at. *Değirmen*, 1(3), 68-70.
- Tanyol, C. (Haziran 1943). Bir Dilenci Şairi. *Değirmen*, 2(9), 76-80.
- Tanyol, C. (Ocak 1944). Bir Cehalet Mucizesi. *Değirmen*, 2(11), 137-140.
- Tanyol, C. (1985). *Türk Edebiyatında Yahya Kemal*. İstanbul: Remzi Kitabevi [İstanbul: Özgür yay., 2008].
- Tayyip, M. (Mayıs 1943). Düşünce. *Değirmen*, 2(8), 39.
- Tayyip, M. (Haziran 1943). Sevinç. *Değirmen*, 2(9), 75.
- Tonga, N. (2020). Muzaffer Tayyip Uslu. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/muzaffer-tayyip-uslu>, [Erişim Tarihi: 17.05.2023].
- Türk, H. (2020). Şükrü Enis Regü. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/regu-sukru-enis>, [Erişim Tarihi: 20.05.2023].
- Vahapoğlu, B. (2020). Salâh Birsêl. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/salah-birsêl>, [Erişim Tarihi: 20.05.2023].
- Varlık, M. B. (2019). *Değirmen-I. Kebikeç*. 47, 417-430.
- Velebit, J. (Nisan 1944). Rilke. (Haz. Behçet Necatigil). *Değirmen*, 2(12), 168.